

Tragar el sapo

Het Amerikaanse mensenrechtenbeleid ten aanzien van de Argentijnse Dirty War

Videla (links) en Carter (rechts)

Tobias Kleemans
4166981
t.i.kleemans@students.uu.nl

Bachelorscriptie geschiedenis

20 januari 2017

begeleider: Rutger van der Hoeven

circa 13.500 woorden

Abstract

De beeldspraak *tragar el sapo* (vertaald: de kikker doorslikken) is veelzeggend wat betreft de consequenties voor eerst slachtoffers en later ook daders van de Argentijnse Dirty War.¹ In de Dirty War werden op grote schaal en op ernstige wijze mensenrechten geschonden. Mensenrechten groeiden in de jaren '70 van de vorige eeuw uit tot nieuw idealisme in de Westerse wereld. Ondertussen was er in de Amerikaanse buitenlandse politiek van Henry Kissinger geen ruimte voor mensenrechten. Het idealisme kreeg in de Amerikaanse politiek wel gehoor via eerst het Congres en daarna de regering van president Jimmy Carter. Deze bachelorscriptie laat zien hoe nieuw idealisme, in de vorm van mensenrechten, door de Carter-regering werd omgezet in beleid ten aanzien van de Dirty War als casus. Er werd getracht de mensenrechtenschendingen in Argentinië te bedwingen, maar de Carter-regering stuitte op de stugge Argentijnse junta. Het beleid had als doel om idealisme te verwezenlijken in een land waar de werkelijkheid werd bepaald door een tegenovergestelde moraal. Desondanks moest er hiervoor worden samengewerkt met de vervaardiger van die moraal: de Argentijnse junta. Dit leverde een ingewikkelde bilaterale relatie op, waarin mensenrechten voor onenigheid zorgden. Zodoende gold voor de Carter-regering de beeldspraak *tragar el sapo* ook in zekere zin, aangezien er door onmacht in eerste instantie niet in werd geslaagd om op de gewenste manier de mensenrechtensituatie in Argentinië te verbeteren. Toch wordt het in dit onderzoek duidelijk dat die verbetering daadwerkelijk optrad en dat het aannemelijk is dat het mensenrechtenbeleid daaraan heeft bijgedragen en dus zijn vruchten heeft afgeworpen.

¹ Eva van Roekel onderzocht voor haar promotieonderzoek de verwerking van de misdaden in Argentinië onder zowel daders als slachtoffers. Van Roekel over (de) daders: 'Deze militairen voelen zich nu het uitschot, miskend en door hun eigen instituties weggeduwd als het zwarte schaap van het schaamtevolle verleden. Ze vinden die rechtszaken politiek en een soort wraak, maar kunnen er weinig aan doen. Ze moeten er mee leven en tragar el sapo: de kikker doorslikken, zoals ze dat zelf uitdrukken.'

Jan de Kievit, "'Je hebt toch wel eerst gedoucht als je van die militairen komt?'" Eva van Roekel onderzocht verwerking misdaden dictatuur in Argentinië' (versie 19 december 2016), <http://www.lachispa.eu/artikelen/je-hebt-toch-wel-eerst-gedoucht-als-je-van-die-militairen-komt/> (10 januari 2017).

Inhoudsopgave

Abstract	1
Inleiding	3
Deel I – Theoretische kader	6
1.1 De betekenis en ontwikkeling van mensenrechten	6
1.2 De Argentijnse Dirty War verklaard?	11
1.3 De Amerikaanse (buitenlandse) politiek vóór Carter	15
Deel II – Het mensenrechtenbeleid van de Carter-regering	21
2.1 Algemene kijk op mensenrechten in Argentinië	23
2.2 Het Amerikaanse mensenrechtenbeleid ten aanzien van Argentinië	26
2.3 Conclusie	37
Analyse en conclusie	40
Literatuurlijst	42

Inleiding

In de zomer van 1978 werd het Wereldkampioenschap voetbal in Argentinië georganiseerd. Het land werd sinds 1976 geteisterd door de Argentijnse junta, die onder de naam *Proceso de Reorganización Nacional* (het Nationale Reorganisatieproces) verantwoordelijk was voor het op grote schaal schenden van mensenrechten. Deze periode in de Argentijnse geschiedenis wordt bestempeld als de *Dirty War*. Freek de Jonge en Bram Vermeulen, destijds bekend onder de naam Neerlands Hoop lieten de vraag rijzen of het wel moreel te verantwoorden was dat het Nederlands elftal aan het toernooi meedeed. Het WK was voor de junta immers een paradepaard en ging voorbij aan de misstanden in Argentinië. Neerlands Hoop startte een protestactie en liet de kwestie zodoende niet in het ongewisse. Onder de naam *Bloed aan de paal* werden er protestliedjes uitgebracht. Een deel van de tekst uit het lied *Het is weer tijd om te bepalen waar het allemaal op staat* luidt:

We gaan naar Argentinië
Waar dagelijks wordt gemoord
Maar daar is eventjes geen tijd voor, zojuist heeft Rep gescoord.
[...]
We zitten in de finale
In een politiestaat
Het is weer tijd om te bepalen
Waar het allemaal op staat.²

Bij het toernooi was op uitnodiging van de junta ook Henry Kissinger aanwezig. Kissinger was uitgerangeerd als *Secretary of State* na de verkiezingsoverwinning van Jimmy Carter, maar stak niet onder stoelen of banken dat hij achter de junta stond in hun strijd tegen terrorisme en subversie. Kissingers aanwezigheid op het WK in Argentinië was voor de Amerikaanse regering van Jimmy Carter een doorn in het oog.³ Te meer omdat de Verenigde Staten onder de Carter-regering in 1977

² Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, 'Opening WK Voetbal 1978: protest Neerlands Hoop (1978)' (3 juni 2010), <https://www.youtube.com/watch?v=BCRFVvk4pz04> (0'52" – 1'20") (18 januari 2017); Freek de Jonge, 'Het is weer tijd om te bepalen waar het allemaal op staat' (versie 4 maart 2015), <http://www.freekdejonge.nl/blog/2015/03/04/het-is-weer-tijd-om-te-bepalen-waar-het-allemaal-op-staat/> (18 januari 2017).

³ Amerikaanse ambassade Buenos Aires: Memorandum voor The Secretary of State, 'Henry Kissinger visit to Argentina' (juni 1978), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP* (Hierna ODNI/ADP) *Part 2*, 97-98; National Security Council: Memorandum van Robert Pastor voor Zbigniew Brzezinski, 'Kissinger on human rights in Argentina and Latin America' (11 juli 1978), in: ODNI/ADP *Part 1*, 182.

een nieuwe weg waren ingeslagen door een buitenlandse politiek te voeren met een belangrijke rol voor mensenrechten als morele component. Dit betekende een wederopstanding van het idealisme ten faveure van de *realpolitik* die het Amerikaanse buitenlandbeleid het voorgaande decennium had getekend.

Vanwege de problematische mensenrechtensituatie die in de Dirty War was ontstaan, kwam de bilaterale relatie tussen de VS en Argentinië bij het aantreden van de Carter-regering direct onder druk te staan. De VS poogden de junta ertoe te zetten om de mensenrechtensituatie te verbeteren, terwijl de junta tegenstribbelde. Ondertussen verbeterde de mensenrechtensituatie in Argentinië in de vorm van een traag en lastig te doorgronden proces dat zelden bevredigend was voor het Amerikaanse kamp. Hoe voltrok dit proces zich? De casus van het Amerikaanse mensenrechtenbeleid van de Carter-regering ten aanzien van de Dirty War in Argentinië vormt een interessante episode binnen een bredere geschiedenis van mensenrechten.⁴ Mensenrechten werden onder Carter uitverkoren tot het speerpunt van de Amerikaanse buitenlandse politiek. Tegelijkertijd betekende dit ook de gewaarwording dat mensenrechten, tegen hun essentie als fenomeen waarmee niet te marchanderen valt, selectief inzetbaar zijn als politiek middel voor het nastreven van andere belangen.

Er is een verband waar te nemen tussen de ontwikkeling van mensenrechten als een steeds belangrijker mondiaal thema en de manier waarop de Amerikaanse overheid als belangrijkste mogelijkheid hieraan via beleid vorm gaf. Deze vormgeving is terug te zien in de casus van het Amerikaanse mensenrechtenbeleid ten aanzien van de Dirty War; in de bilaterale relatie met Argentinië werd er als het ware geëxperimenteerd. Om hier een beter zicht op te krijgen zal worden getracht een antwoord te formuleren op de volgende onderzoeksvraag: Welke rol speelden mensenrechten in het Amerikaanse beleid van de Carter-regering (20 januari 1977 – 20 januari 1981) met betrekking tot de Dirty War in Argentinië? Hiervoor wordt ingegaan op de volgende deelvragen: (1) Hoe voltrok de ontwikkeling van mensenrechten zich als autonoom thema?; (2) Hoe kan de Argentijnse Dirty War met haar grove mensenrechtenschendingen worden verklaard?; (3) Welke rol speelden mensenrechten in de Amerikaanse politiek in de ambtsperiode vóór Carter?; (4) Hoe laveerde de Carter-regering in het vormgeven van haar buitenlandbeleid ten aanzien van Argentinië?

In deel I wordt er via een synthese van relevante literatuur naar een antwoord gezocht op de eerste drie deelvragen. Hierdoor wordt het theoretisch kader gevormd, dat van belang is voor het onderzoek in deel II. In het tweede deel worden vrijgegeven documenten van de Amerikaanse

⁴ Via de term 'mensenrechtensituatie' wordt in deze bachelorscriptie de mate van respect voor mensenrechten aangeduid.

overheid als primaire bronnen geanalyseerd en wordt de vierde deelvraag beantwoord. De bevindingen van het primaire bronnenonderzoek in deel II zullen worden gekoppeld aan de relevante secundaire literatuur om tot een antwoord op de onderzoeksvraag te komen.

Deze onderzoeksaanpak beoogt origineel te zijn om twee redenen als een toevoeging aan de bestaande literatuur. Ten eerste wordt het onderwerp benaderd vanuit een focus op mensenrechten. Mensenrechten worden in dit onderzoek gezien als een cultureel construct, dat door de politiek is aangegrepen en is geconverteerd naar daadwerkelijk beleid. Ten tweede is dit onderzoek origineel door de nieuwe, voorheen niet beschikbare, primaire bronnen die centraal staan. Op 8 augustus 2016 heeft de regering van Barack Obama een reeks beleidsdocumenten over de Amerikaanse bilaterale relatie met Argentinië ten tijde van de Dirty War openbaar gemaakt onder de noemer van het Argentina Declassification Project. 'I believe we have a responsibility to confront the past with honesty and transparency' aldus Obama in Argentinië bij een ceremonie voor de '40th anniversary of the 1976 coup d'état'.⁵ Uit deze documenten is het Amerikaanse mensenrechtenbeleid van de Carter-regering ten aanzien van de Dirty War grotendeels te reconstrueren. De analyse hiervan staat centraal in het tweede deel van deze bachelorscriptie.

⁵ Office of the Director of National Intelligence: IC on the record, 'Argentina declassification project' (8 augustus 2016), <https://icontherecord.tumblr.com/post/148650765298/argentina-declassification-project> (1 december 2016).

Deel I – Theoretische kader

De Dirty War is geen onpopulair onderwerp voor historisch onderzoek geweest de afgelopen decennia. Het is echter een onderwerp dat steeds vanuit verschillende invalshoeken is benaderd. Daardoor is er geen eenduidige trend van literatuur te bespeuren die exact het onderwerp van dit onderzoek vertegenwoordigt. Zodoende wordt er in dit onderzoek gebruik gemaakt van drie verschillende theoretische kennisdomeinen waarmee het onderzoek wordt ingekaderd. Deze kennisdomeinen worden in het eerste deel van deze bachelorscriptie behandeld. De kennisdomeinen zijn (1) mensenrechten: hoe voltrok de ontwikkeling van mensenrechten zich als autonoom thema?; (2) de Dirty War: hoe kan de Argentijnse Dirty War met haar grove mensenrechtenschendingen worden verklaard?; (3) de Amerikaanse buitenlandse politiek vóór de ambtstermijn van Carter: welke rol speelden mensenrechten in de Amerikaanse politiek in de ambtsperiode vóór Carter? Werken die het theoretisch kader van dit onderzoek bepalen zijn de boeken *The last utopia: human rights in history* en *Human rights and the uses of history* van Samuel Moyn, het artikel *Constructing subversion in Argentina's Dirty War* van Mark J. Osiel en het boek *Kissinger: a biography* van Walter Isaacson. Andere gezaghebbende werken: het boek *Behind the disappearances: Argentina's Dirty War against human rights and the United Nations* van Iain Guest, het boek *Predatory states: operation condor and covert war in Latin America* van J. Patrice McSherry en het artikel *Human rights and the Cold War: the campaign to halt the Argentine 'dirty war* van William Michael Schmidli.

1.1 De betekenis en ontwikkeling van mensenrechten

De term mensenrechten wordt veelvuldig gebruikt. Het is een fenomeen dat vanwege verschillende verschijningsvormen verschillende associaties oproept. Mensenrechten zijn onderwerp van verschillende academische studies zoals filosofie, rechtsgeleerdheid en geschiedenis. Door de vele discussies omtrent het duiden van mensenrechten en de verschillende invullingen van mensenrechten die daarbij worden gegeven, wordt eens te meer duidelijk dat mensenrechten een uiterst interdisciplinair onderwerp is.

Mensenrechten zijn verbonden aan conceptuele fundamentele rechten of natuurrechten, die ieder mens zou bezitten vanwege het feit mens te zijn. Wat die fundamentele rechten inhouden is een filosofische discussie die veel verder teruggaat dan de constructie van mensenrechten. Doorgaans worden die fundamentele rechten geduid als menselijke waardigheid.⁶ Wat die waardigheid precies inhoudt

⁶ Michael Freeman, *Human rights: an interdisciplinary approach* (Cambridge 2011) 69.

is lastig te formuleren en vormt het onderwerp van een constante discussie. Het bereiken van een consensus is uitermate lastig en wordt bemoeilijkt door het al dan niet universele karakter dat mensenrechten hebben. Dat universele karakter heeft de strekking om hetgeen wat de mensheid bindt en een eenheid maakt te formuleren. Het grote probleem daarbij blijft dat de mensheid is opgedeeld in verschillende gemeenschappen en culturen met een eigen context. Het is zodoende de vraag of die eenheid, in hoeverre die mag bestaan, ook kan worden erkend en dus doorslaggevend is.

Er zijn daardoor ook filosofen die meer zien in een pragmatische benadering van menselijke waardigheid dan wel mensenrechten, vanuit de overtuiging dat sentimentaliteit een essentiële factor is voor het respecteren van menselijke waardigheid. Richard Rorty, een belangrijke filosoof in deze stroming: 'We pragmatists argue from the fact that the emergence of the human rights culture seems to owe nothing to increased moral knowledge, and everything to hearing sad and sentimental stories, to the conclusion that there is probably no knowledge of the sort Plato envisaged.'⁷ Binnen deze pragmatische benadering ziet Rorty de ontwikkeling van de mensenrechtencultuur als een gevolg van 'progress of sentiments'.⁸ Binnen deze vooruitgang zijn mensen beter in staat om zich in te leven in de ander door te focussen op gelijkenissen in plaats van verschillen. Hierdoor ontstaat een morele conceptie waarin empathie en sympathie de leidraad vormen.

Naast de morele en filosofische duiding van mensenrechten, die het tot een idealistisch fenomeen maken, hebben mensenrechten ook een praktische invulling die wordt ingevuld via het recht. Jürgen Habermas: 'human rights exhibit a Janus face turned simultaneously to morality and to law'.⁹ Hij ziet mensenrechten vooral als de institutionalisering van menselijke waardigheid in het recht. Habermas:

They [mensenrechten] are designed to be spelled out in concrete terms through democratic legislation, to be specified from case to case in adjudication, and to be enforced in cases of violation. Thus, human rights circumscribe precisely that part (and only that part) of morality which can be translated into the medium of coercive law and become political reality in the robust shape of effective civil rights.¹⁰

De grondslag van deze redenering is dat de betekenis van mensenrechten afhankelijk is van de mate van afdwingbaarheid.

⁷ Richard Rorty, 'Human rights, rationality and sentimentality', in Stephen Shute en Susan Hurley (red.), *On human rights: the Oxford Amnesty Lectures 1993* (New York 1994) 111-134, aldaar 118-119.

⁸ Ibidem, 129.

⁹ Jürgen Habermas, 'The concept of human dignity and the realistic utopia of human rights', *Metaphilosophy* 41 (2010) 4, 464-480, aldaar 470.

¹⁰ Ibidem.

Echter, wanneer mensenrechten afdwingbaar zijn, zegt dit niets over de legitimiteit. In het verlengde van de zoektocht naar fundamentele menselijke waardigheid, ligt dat die zoektocht zich voornamelijk in het Westen heeft afgespeeld. Mensenrechten zijn dus in zekere zin een Westers product, beïnvloed door Westerse normen en waarden en een bijbehorende geschiedenis.¹¹ Hierdoor hebben mensenrechten een liberaal-democratische grondslag en een inherente subjectieve moraal. Desondanks blijft de claim intact dat mensenrechten een universeel karakter hebben. Toch kan de afdwingbaarheid van mensenrechten in de internationale politiek maar beperkt steunen op het recht.

Voor Carter waren 'the principles behind human rights [sic] universal and unchanging, but the tactics required to align political action in a complex world with those principles had to be varied and flexible'.¹² Daarnaast moesten mensenrechten volgens Carter politiek neutraal blijven om hun morele kracht te behouden.¹³ Desondanks zijn mensenrechten in de internationale politiek, tegen hun essentie in, een politiek middel geworden dat selectief kan worden ingezet wanneer daarmee een specifiek belang wordt gediend. De Carter-regering stond, bedoeld of onbedoeld, aan het begin van deze teneur.

De geschiedschrijving van mensenrechten

Binnen de geschiedschrijving is het concept mensenrechten vanaf het einde van de jaren '90 van de vorige eeuw steeds meer in de aandacht komen te staan. Historicus Peter Malcontent geeft van deze ontwikkeling een gedegen beschrijving in zijn artikel *Nederland en de mensenrechten*. Historici gingen opzoek naar de ontstaansgeschiedenis van de mensenrechten van nu. Voorbeelden: het boek *The evolution of international human rights: visions seen* van Paul Gordon Lauren uit 1998 en het boek *The history of human rights: from ancient times to the globalization era* van Micheline Ishay uit 2004. De titels zijn veelzeggend. Ook Lynn Hunt geeft in het boek *Inventing human rights: a history* een overzicht van het ontstaan van mensenrechten. Hierin zoekt ze de oorsprong van mensenrechten voornamelijk in de Verlichting, en vindt het bewijs daarvoor in achttiende-eeuwse romans. Via deze romans leerden lezers, aldus Hunt, empathie te hebben door mee te leven met de personages. 'By creating such bonds of identification, Hunt argues, the novels helped 18th-century readers understand that all humans resembled them on a fundamental level, and that all humans intrinsically possessed natural, equal rights.'¹⁴ Het besef van gedeelde gevoelens en waarden legde volgens Hunt de basis voor een gedeelde politieke moraal en daarmee voor de hedendaagse

¹¹ Chantal Mouffe, 'Which world order: cosmopolitan or multipolar?', *Ethical Perspectives* 15 (2008) 4, 453-467, aldaar 462.

¹² Mary E. Stuckey, *Jimmy Carter, human rights, and the national agenda* (College Station 2008) 68.

¹³ Ibidem.

¹⁴ David A. Bell, 'Un dret egal', *London Review of Books* 29 (2007) 22, 14-15, aldaar 14.

mensenrechten.¹⁵

Het werk van Lauren, Ishay en Hunt is sterk gebaseerd op een teleologisch benadering van mensenrechten als universeel ideaal. Aanwijzingen in de geschiedenis worden uitvergroot en door selectief terug te redeneren vanuit het heden ontstaat er een beeld met de totstandkoming van mensenrechten als onvermijdelijke uitkomst. Dit soort geschiedschrijving wordt ook wel whig-geschiedenis genoemd. Whig-geschiedenis kan nuttig zijn voor het verkopen van mensenrechten; de ontstaansgeschiedenis van mensenrechten wordt geschetst in de vorm van een aansprekend verhaal van voortdurende vooruitgang.¹⁶ Er is echter een tegenreactie te bespeuren binnen het historiografische debat over mensenrechten. Zo kwam Reza Afshari in 2007 tot de conclusie dat er feitelijk tot voor kort nooit sprake was van een universele mensenrechtencultuur. Pas in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens in 1948 werd voor het eerst een gezamenlijke overeenkomst over integrale mensenrechten opgesteld door de Westerse landen. Tendensen uit het verleden die aan mensenrechten zijn te koppelen waren volgens Afshari *single issue struggles*; abolitionisten konden evengoed tegenstanders zijn van vrouwenemancipatie.¹⁷ Het hedendaagse fenomeen mensenrechten is binnen deze argumentatie niet te vereenzelvigen met bepaalde idealen uit een verleden waarin mensenrechten nog niet bestonden.

Samuel Moyn en Stefan-Ludwig Hoffmann hebben voortgebouwd op de bevindingen van Afshari en schatten beiden de oorsprong van mensenrechten veel recenter in. Hoffmann schetst in zijn boek *Human Rights in the Twentieth Century* (2010) de geschiedenis van mensenrechten als 'hegemonic contestations'. Het Westen propageerde individuele burgerlijke en politieke rechten, de Sovjet-Unie en bondgenoten propageerden economische en sociale rechten en oud-koloniën in de Derde Wereld vroegen aandacht voor het recht op zelfbeschikking en de strijd tegen racisme. Met de val van het IJzeren Gordijn in 1989 overwon het Westen, met als gevolg dat de Westerse visie op mensenrechten universeel werd.¹⁸

Samuel Moyn zoekt in zijn boeken *The Last Utopia* (2010) en *Human Rights and the Uses of History* (2014) net als Hoffmann het ontstaan van de huidige mensenrechtencultuur in een recent verleden. Het werk van Moyn neemt in dit onderzoek een belangrijke plaats in en zal daarom aandachtiger worden behandeld. Moyn ziet de huidige mensenrechtencultuur als een nieuw idealistisch fenomeen dat opkwam in de jaren '70 van de vorige eeuw: 'his [Moyns] concern is with

¹⁵ Peter Malcontent, 'Nederland en de mensenrechten', in: Jacco Pekelder, Remco Raben en Mathieu Segers (red.), *De wereld volgens Nederland. Nederlandse buitenlandse politiek in historisch perspectief* (Amsterdam 2015) 128-151, aldaar 135.

¹⁶ Justin Zaremby, 'On the uses and disadvantages of history for human rights law: reading Samuel Moyn's *The last utopia: human rights in history*', *Yale Human Rights and Development Journal* 15 (2014) 1, 155-175, aldaar 175.

¹⁷ Malcontent, 'Nederland en de mensenrechten', 136.

¹⁸ *Ibidem*, 138.

human rights that are not tied to any particular nation-state or vision of world affairs. His is the human rights of Amnesty International and other non-governmental organizations which monitor the failings of nation-states.¹⁹ Er ontstond volgens Moyn een nieuwe idealistische visie op menselijke waardigheid vanuit de teloorgang van andere utopieën:

The best general explanation for the origins of this social movement and common discourse around human rights remains the collapse of other, prior utopias, both state based and internationalist. These were belief systems that promised a free way of life, but led into bloody morass, or offered emancipation from empire and capital, but suddenly came to seem like dark tragedies rather than bright hopes. In this atmosphere, an internationalism revolving around individual rights surged, and it did so because it was defined as a pure alternative in an age of ideological betrayal and political collapse. It was then that the phrase "human rights" entered common parlance in the English language. And it is from that recent moment that human rights have come to define the present day.²⁰

Door de Koude Oorlog en de ideologische strijd die daarin werd gevoerd, kwamen mensenrechten op een tweede plan terecht. Hoewel in 1948 de Universele Verklaring van de Mens (UVRM) was opgesteld, was de tijd nog niet rijp voor een belangrijke internationale rol voor mensenrechten. Pas toen andere utopieën hun geloofwaardigheid waren verloren, maakten mensenrechten in de jaren '70 als nieuw ideaal een comeback. De 'public relevance of human rights skyrocketed'.²¹ In toenemende mate steeg de frequentie van de term mensenrechten in de kranten. Zo werd *human rights* in de New York Times in het jaar 1977 vijf keer meer genoemd dan in elk voorgaand jaar.²² Moyn: 'The moral world had changed. "People think of history in the long term," Philip Roth says in one of his novels, "but history, in fact, is a very sudden thing." Never has this been truer than when it comes to the history of human rights.'²³

Hoe voltrok de ontwikkeling van mensenrechten zich als autonoom thema? Concluderend kan worden gesteld dat de mensenrechtencultuur die in de jaren '70 ontstond een cultureel construct was, waaruit een nieuw idealisme voort kwam. Dat idealisme had de strekking om de schending van menselijke waardigheid of te wel de schending van mensenrechten wereldwijd uit te bannen. Door ngo's werden mensenrechtenschendingen van over de hele wereld bekend gemaakt bij een groot publiek, waardoor er een tegenbeweging kon worden gelanceerd. In de VS werd Jimmy Carter, die beloofde mensenrechten als leidend kompas te implementeren in zijn buitenlandbeleid, verkozen tot

¹⁹ Justin Zaremby, 'On the uses and disadvantages of history for human rights law', 157.

²⁰ Samuel Moyn, *The last utopia: human rights in history* (Cambridge 2010) 8.

²¹ Samuel Moyn, *Human rights and the uses of history* (New York 2014) 81.

²² Ibidem.

²³ Ibidem.

president.

1.2 De Argentijnse Dirty War verklaard?

Op 26 maart 1976 kwam middels een staatsgreep de militaire junta van Jorge Rafael Videla aan de macht in Argentinië en verkondigde het *Proceso de Reorganización Nacional* (Nationale Reorganisatieproces). Het land was toen al verzeild geraakt in een binnenlandse strijd die de Dirty War werd genoemd. Staatsterreur bleek de strategie om die strijd in het voordeel van de junta te beslissen. Generaal Iberico Saint-Jean op 26 mei 1977: 'First we will kill all of the subversives; then ... we will kill their sympathizers; then those who remain undecided, and finally we will kill the indifferent ones.'²⁴ Sinds het verstrijken van de Dirty War hebben wetenschappers geprobeerd om de gebeurtenissen te begrijpen en te verklaren. Er zijn verschillende tegenstrijdigheden te bespeuren tussen de verklaringen.

Het Argentijnse politieke klimaat was voor aanvang van de Dirty War al onstuimig. Het klimaat werd getekend door verschillende staatsgrepen en grote tegenstellingen. Historicus Donald C. Hodges beschrijft in zijn boek *Argentina's "Dirty War": an intellectual biography* het Argentinië van de jaren '40 tot de jaren '80 van de vorige eeuw als een microkosmos van de internationale politiek: 'More than any other nation, since World War II it has been a battleground of ideas competing for supremacy – liberalism, democracy, socialism, communism, fascism, and the social teachings of the Catholic church – ideologies contributing to a climate of social and political chaos.'²⁵ Politieke strijd resulteerde veelvuldig in geweld vanuit de staat dan wel guerrilla groeperingen zoals de ERP (Ejército Revolucionario del Pueblo), met een communistische grondslag, en de Montoneros, die het Peronisme aanhingen.

Het Peronisme, ontstaan in de jaren '40 van de vorige eeuw en gecreëerd door Juan Perón, is verantwoordelijk voor een aanzienlijk aandeel in de contemporaine Argentijnse geschiedenis. Perón regeerde Argentinië gedurende drie presidentiële ambtstermijnen, te weten 1946-1952, 1952-1955 en 1973-1974 na terugkomst van verbanning. Iain Guest beschrijft Perón en het Peronisme in zijn boek *Behind the disappearances* als volgt: 'Perón's presidential style was highly autocratic, and Peronism, the movement he created, was a heady mixture of nationalism and working-class populism that relied on bruising mass marches as much as reasoned debate.'²⁶ Het Peronisme was een ideologie waarin verschillende facetten van andere ideologieën werden gecombineerd binnen

²⁴ Jerry W. Knudson, 'Veil of silence: the Argentine press and the Dirty War, 1976-1983', *Latin American Perspectives* 24 (1997) 6, 93-112, aldaar 93.

²⁵ Donald C. Hodges, *Argentina's "Dirty War": an intellectual biography* (Austin 1991) ix.

²⁶ Iain Guest, *Behind the disappearances: Argentina's Dirty War against human rights and the United Nations* (Philadelphia 1990) 14.

een eigen Argentijnse context. Perón schetste in zijn boek *La comunidad organizada* (de georganiseerde gemeenschap) het ontwerp van de Peronistische staat, met daarin het algemene streven: 'overcoming a class struggle by social collaboration and the dignifying of man. Society will have to be a harmony in which there is no dissonance'.²⁷ In deze ideologie stond de staat centraal als absolute leider van de maatschappij. Internationaal gezien werd het Peronisme ingedeeld bij *the third position*, wat betekende dat het zowel het kapitalisme als het communisme de deur wees.

Na het gedwongen aftreden van Perón in 1955 werd Argentinië tot zijn kortstondige terugkeer in 1973 afwisselend geleid door militaire junta's en democratisch gekozen regeringen. Het democratische systeem werd constant doorbroken door gewelddadige conflicten. Democratie was dus slecht geaard in Argentinië. Deze tendens was ook zichtbaar in veel andere Latijns-Amerikaanse landen. Hier zijn doorgaans twee verklaringen aan gekoppeld.²⁸ De eerste verklaring legt de reden bij het Amerikaanse beleid ten aanzien van Latijns-Amerika. Binnen dit beleid stonden twee doelen centraal: ten eerste het organiseren van een goed economisch klimaat voor Amerikaanse bedrijven en ten tweede het voorkomen van de opkomst van communisme. Om dit te bewerkstelligen werden, volgens deze verklaring, Latijns-Amerikaanse militaire bevelhebbers overtuigd van de *national security doctrine*. Binnen deze doctrine werd elke naar sociale hervormingen neigende tendens aangemerkt als communistische subversie. Bovendien plaatste de doctrine de bescherming van de staat boven de bescherming van het individu.²⁹ De tweede verklaring zoekt de reden voor het ogenschijnlijk beperkte potentieel van democratie in Latijns-Amerika in de worteling van een wijdverbreid autoritarisme in de Latijns-Amerikaanse maatschappijen.³⁰

Guillermo O'Donnell, een Argentijnse politicoloog, bedacht in het begin van de jaren '70 van de vorige eeuw de term bureaucratisch autoritarisme om te refereren aan de parallellen in het type staat dat werd gecreëerd door verschillende Latijns-Amerikaanse junta's. Een bureaucratisch autoritaire staat institutionaliseert in toenemende mate onderdrukking van politieke dissidenten en *civil society*, met als doel transformatie naar een moderne kapitalistische maatschappij met een apolitieke bevolking en een beleid gebaseerd op technocratische besluitvorming.³¹ De transformatie wordt dus vormgegeven door een systematisch proces met als ijkpunt eliminatie van afwijkend gedachtengoed. Binnen dat proces worden de staat en de maatschappij als het ware van elkaar

²⁷ Jill Hedges, *Argentina: a modern history* (Londen 2011) 132.

²⁸ Guest, *Behind the disappearances*, 15.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Ibidem, 15-16.

³¹ Fidelis Magalhães, 'Bureaucratic Authoritarianism in Latin America: re-assessing military's salvation narrative' (versie 2 april 2014), <https://aitaraklaranlive.wordpress.com/2014/04/02/bureaucratic-authoritarianism-in-latin-america-re-assessing-militarys-salvation-narrative/> (12 december 2016).

losgekoppeld door onderdrukking van de fundamentele bemiddelaars: burgerschap en *pueblo* (mensen). De sociale basis van dit bestuursstelsel wordt gevormd door de hoge bourgeoisie. Daarbij wordt de economie vormgegeven door ophoping van kapitaal ten gunste van oligopolistische entiteiten, privaat kapitaal en de benodigde staatsinstellingen.³² Het doel van deze aanpak, waarin de staat alle macht krijgt toebedeeld, is het creëren van orde. O'Donnell schaarde de Argentijnse junta die in 1976 aan de macht kwam ook onder het bureaucratisch autoritarisme.³³

Mark J. Osiel geeft een alternatieve interpretatie van de door de junta gevoerde campagne. Waar het doorgaans in relevante literatuur over de Dirty War gebruikelijk lijkt om de situatie in Argentinië aan een groter frame van Latijns-Amerika te koppelen, blijft Osiel zo dicht mogelijk bij de Argentijnse context. Hij ziet vanuit zijn positionering geen uniformiteit onder de verschillende regimes in Latijns-Amerika.³⁴ Osiel beschouwt het gebruikelijke geopolitieke discours, even als sociaalwetenschappelijke analyse en mensenrechtenverslagen als gebrekkig vanwege een betrekkelijk seculiere, rationele en emotioneel terughoudende benadering. Hierdoor ontstaat volgens hem een afstandelijke analyse die er niet in slaagt om de oppervlakte te verlaten. In zijn analyse druist Osiel dan ook in tegen veel conventies over de Dirty War.

In the end, one is almost tempted to conclude that the fictional conventions of "magical realism", their indulgence of surrealist fantasy as a routine facet of quotidian reality, are necessary to make the dirty warriors intelligible to us, to grasp their lived experience, and ultimately, to understand their behavior.³⁵

Osiel biedt in zijn artikel een alternatieve karakterisering via een subtielere benadering, die naar eigen zeggen consistent is met de bekende feiten.³⁶ Osiel focust zich op de culturele context, waardoor hij de conceptie van de wereld die de participanten binnen de junta hadden accurater weet te benaderen. Hierdoor biedt hij een diepgravend begrip van de structuur van de junta en van de verschillende beweegredenen van de Argentijnse delinquenten binnen de junta.

De centrale these van Osiel houdt in dat de hoofdrolspelers binnen de junta religieuze fanatici waren die werden geïnspireerd door een vorm van katholiek nationalisme, met een betrekkelijk diepe ideologische grondslag. Om sterker te staan in het nastreven van hun overtuigingen werden allianties gesloten. Zo was er een expliciete overeenkomst met andere fracties binnen het leger waarin culturele kwesties werden toebedeeld aan de katholieke nationalist en

³² Guillermo O'Donnell, *Bureaucratic authoritarianism: Argentina, 1966-1973, in comparative perspective* (Berkeley 1988) 31-32.

³³ Ibidem, xi.

³⁴ Mark J. Osiel, 'Constructing subversion in Argentina's Dirty War', *Representations* 75 (2001) 1, 119-158, aldaar 120.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Ibidem, 119.

economische kwesties werden toebedeeld aan de liberalen. Deze overeenkomst bezweek eind jaren '70 van de vorige eeuw onder de toenemende buitenlandse druk om de mensenrechtenschendingen te stoppen.³⁷

De invloed van het katholieke nationalisme had al eerder een hoogtepunt bereikt tijdens de coup van generaal Juan Carlos Onganía in 1966 en in het midden van de jaren '70 had het betreffende gedachtegoed nog steeds veel aanhang binnen het leger. Er waren veel informele banden tussen hooggeplaatste officieren en katholieke nationalistische intellectuelen, van wie het gedachtegoed steeds meer in het curriculum van militaire scholen en academies verscheen.³⁸ Een belangrijke strekking van dit gedachtegoed was dat de juiste perceptie van de nationale identiteit op het spel stond. De schuld werd volgens Osiel gelegd bij 'modern university intellectuals, sympathetic students, and former students in the liberal professions and culture industry'.³⁹ Dit katholiek nationalistische gedachtegoed was doordrenkt van een specifiek soort conservatisme dat niet te vereenzelvigen is met het hierboven besproken bureaucratisch autoritarisme. Zo heerste er kritiek op de *laisser-faire* economie door de inherente achteloosheid ten aanzien van sociale ongelijkheid, waardoor de dreiging van revolutie altijd op de loer lag. Bovendien werd de Amerikaanse invloed op Argentinië veracht, vanwege de economische afhankelijkheid en het typisch Amerikaanse hedonistische materialisme. De facto werd de invloed van de moderniteit op de nationale identiteit afgekeurd; 'they upheld a confessedly medieval ideal of self and society'.⁴⁰

Deze ideologie, die van bovenaf werd ingegeven, was de drijvende kracht achter het Nationale Reorganisatieproces. 'It is intellectuals who lead revolutions, not the masses' aldus Jordán Bruno Genta, een invloedrijke katholiek-nationalistische ideoloog.⁴¹ Het Nationale Reorganisatieproces was de facto een culturele oorlog. Generaal Acdel Vilas: 'culture is the true motor and motivating force of this effort'.⁴² De anti-subversieve strijd die door de junta werd gevoerd, was een oprechte strijd vanuit morele overtuiging en religieuze visie. Osiel: 'There can be no doubt about the sincerity of these men, their feelings of being besieged by the pernicious hegemony of liberal secularity all around them'.⁴³ De mensenrechtenschenders waren niet allemaal ideologische fanatici; er zaten ook criminelen tussen die wegens hebzucht, opwinding en sadisme participeerden in de strijd.⁴⁴ Binnen de eerder aangehaalde theorie van Richard Rorty zou worden gesproken van een gebrek aan sentimentele educatie bij de mensenrechtenschenders, waardoor zij

³⁷ Ibidem, 121.

³⁸ Ibidem, 128.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Ibidem, 136.

⁴² Ibidem.

⁴³ Ibidem, 143.

⁴⁴ Ibidem, 141 en 143.

zich niet in hun slachtoffers konden inleven.

De fanatici vormden echter een fractie binnen de junta en hadden geen vrij spel vanwege de concessies die ten behoeve van consensus binnen de junta moesten worden gedaan. Waar eerst via afspraken de taken waren onderverdeeld, kwam later deze overeenkomst steeds meer onder druk te staan vanwege de excessen die wereldwijd werden veroordeeld.⁴⁵ Ook waren de mensenrechtenschendingen na het beteugelen van de terroristische subversie uitgegroeid tot niets minder dan misdaden tegen de menselijkheid. Toch is vanuit het eigen ideologische moraal, dat lange tijd leidend was binnen de junta, te verklaren waarom het moraal van mensenrechten, uitgedragen door ngo's en de Amerikaanse regering van Carter, lange tijd een geringe uitwerking had op de daden van de junta. Echter, naarmate de strijd in de Dirty War in het voordeel van de junta werd beslist, kwam het radicale gedachtengoed van het katholieke nationalisme onder toenemende druk te staan.

Hoe kan de Argentijnse Dirty War met haar grove mensenrechtenschendingen worden verklaard? In dit hoofdstuk is duidelijk geworden dat in Argentinië tot en met de Dirty War een constante strijd tussen verschillende ideologieën heeft gewoed. In de Dirty War kreeg het katholieke nationalisme de overhand. Het ambivalente politieke klimaat waarin er fundamentele en onoverbrugbare verschillen van visie bestonden én de Argentijnse geschiedenis van geweld, staatsgrepen en onderdrukking zorgden voor een context waarin grenzen steeds verder verschoven en excessen de overhand kregen. Het katholieke nationalisme nam het culturele aspect van de Dirty War op zich en had lange tijd vrij spel om eigen idealen te verwezenlijken. Deze idealen resulteerde in de grove mensenrechten die de Dirty War hebben getekend.

1.3 De Amerikaanse (buitenlandse) politiek vóór Carter: Latijns-Amerika en mensenrechten

De Amerikaanse buitenlandse politiek vóór de Carter-regering

De Amerikaanse buitenlandse politiek ten aanzien van Latijns-Amerika is volgens Lars Schoultz, van oudsher bepaald door drie verschillende belangen: (1) het waarborgen van de nationale veiligheid, (2) het voorzien in de betreffende verlangens van de binnenlandse politiek en (3) de gedrevenheid om Amerikaanse economische ontwikkeling te bevorderen. Deze belangen werden door de tijd heen op verschillende manieren vormgegeven door de variërende omstandigheden.⁴⁶ Dit

⁴⁵ Ibidem, 142.

⁴⁶ Lars Schoultz, *Beneath the United States: a history of U.S. Policy toward Latin America* (Cambridge 1998) 367. Schoultz is politicoloog; hij schreef meerdere boeken over de geschiedenis van de betrekkingen tussen de VS en Latijns-Amerika en kan als autoriteit op dit gebied worden beschouwd.

blijkt ook door de casus die in deze scriptie wordt onderzocht: aan het eind van de jaren '70 van de vorige eeuw moest de angst voor uitbreiding van het communisme in Latijns-Amerika een stap terug doen door ontzetting over de grove schendingen van mensenrechten in verschillende Latijns-Amerikaanse landen, waaronder Argentinië. Een extra component in het Amerikaanse beleid ten aanzien van Latijns-Amerika is het blijvende belang van de *Monroe Doctrine* (stammend uit de eerste helft van de negentiende eeuw); waarin Europese bemoeienis op het Amerikaanse continent werd gezien als aanstootgevend richting de VS.⁴⁷ In de Koude Oorlog kwam de Monroe Doctrine voornamelijk tot uiting door angst voor het vestigen van de Sovjet-Unie in Latijns-Amerika en de daaruit voortkomende bedreiging voor de nationale veiligheid. Deze angst culmineerde tijdens de Cubacrisis in 1962, maar bleef gedurende de Koude Oorlog van invloed op de Amerikaanse visie op Latijns-Amerika.

Henry Kissinger was voor het aantreden van de Carter-regering grotendeels verantwoordelijk voor de Amerikaanse buitenlandse politiek. Kissinger had zitting als *National Security Advisor* en *Secretary of State* in de Amerikaanse regering onder Richard Nixon en later Gerald Ford. Bovendien was Kissinger verantwoordelijk voor de *covert operations* van de CIA.⁴⁸ De werkwijze van Kissinger wordt in de studie van internationale betrekkingen tot de theorie van het realisme geschaard. Realisme, met een grote rol voor *realpolitik*, gaat uit van een anarchistische wereldorde waarin de staat de ultieme actor is. Van staten wordt verondersteld dat ze handelen vanuit eigenbelang. Hierdoor is onderlinge concurrentie en wantrouwen jegens andere staten meer regel dan uitzondering. Binnen de internationale anarchie is de macht op hiërarchische wijze verdeeld. Ten tijde van de Koude Oorlog was er sprake van een bipolair machtsevenwicht tussen twee tegenpolen: de VS en de Sovjet-Unie.

Ondanks deze visie op de wereld focuste de aandacht van Kissinger zich niet per definitie op het in stand houden van dat machtsevenwicht, aangezien dit volgens hem resulteerde in ambivalent beleid. Volgens Kissinger was het idealistische karakter van de VS, waarin werd gestreefd naar morele perfectie in plaats van rommelige schikkingen, verantwoordelijk voor de continue schommeling tussen isolationisme en interventionisme door de jaren heen. 'Emotional slogans, unleavened by a concept of the national interest, had caused us to oscillate between excesses of isolation and overextension' aldus Kissinger. De manier om de schommelingen te beteugelen was volgens Kissinger 'by making judgments according to some more permanent conception of national interest'.⁴⁹ Die permanente conceptie nam vanwege de Koude Oorlog de vorm aan van een constante afweging of gebeurtenissen winst betekenden voor de Sovjet-Unie of voor het Westen.

⁴⁷ Ibidem, 368.

⁴⁸ Tim Weiner, *Legacy of ashes: the history of the CIA* (New York 2007) 293.

⁴⁹ Walter Isaacson, *Kissinger: a biography* (Londen 1992) 655.

Hieruit ontstond een bruto beleid tegen tendensen die in het voordeel van de Sovjet-Unie waren.

Militaire macht was voor Kissinger een belangrijk middel voor het aanwenden van invloed. Daarnaast achtte Kissinger Amerikaanse geloofwaardigheid in het buitenland essentieel voor invloed en macht, waardoor hij streefde naar coherentie in het beleid.⁵⁰ Ook tekenend voor het beleid van Kissinger was zijn gebrek aan belangstelling voor ondersteuning van democratie en mensenrechtenbewegingen in bevriende autoritaire landen. Hij zag de manier van bestuur in dergelijke landen als een binnenlandse aangelegenheid.⁵¹ Het gebrek aan moraliteit in zijn beleid kwam Kissinger op kritiek te staan. Kissinger stelde ter verdediging dat 'in a world where power remains the ultimate arbiter' moest worden onderkend dat de Amerikaanse macht een limiet had.⁵² 'To what extent are we able to affect the internal policies of other governments and to what extent is it desirable?'⁵³ Ondertussen ondersteunde Kissinger autoritaire regimes, waaronder de Argentijnse junta en was hij verantwoordelijk voor de Amerikaanse betrokkenheid bij *Operation Condor*, gedurende de jaren '70.

Operatie Condor was een informeel samenwerkingsverband waarin verschillende Latijns-Amerikaanse autoritaire regimes en de VS in het geheim samenwerkten om subversie te onderdrukken dan wel te elimineren. Door een parastataal karakter, uitgediept door politicologe J. Patrice McSherry in haar boek *Predatory States*, konden illegale handelingen – waaronder marteling, ontvoering en moord – worden uitgevoerd die tegelijkertijd zichtbaar waren én konden worden ontkend door verantwoordelijken. Paramilitaire groepen opereerden in 'the nebulous zone between military command and partial autonomy'.⁵⁴ McSherry: 'Operation Condor was a top-secret component of a larger inter-American counterinsurgency strategy – led, financed, and overseen by Washington – to prevent and reverse social political movements in Latin America in favor of structural change'.⁵⁵ Operatie Condor was dus een geheime internationale alliantie om op een radicale manier terrorisme en subversie te bestrijden, waarin mensenrechten op grote schaal werden geschonden. John Dinges in zijn boek *The Condor Years*: 'The military governments were not only led to believe, they were told explicitly in secret meetings that U.S. human rights policy was public and tactical only and that United States sympathies were with the regimes that had overturned democracies and were killing thousands of their own citizens.'⁵⁶ De Amerikaanse betrokkenheid bij Operatie Condor is een indicatie van het geringe belang van mensenrechten in het buitenlandbeleid

⁵⁰ Ibidem, 655-656.

⁵¹ Ibidem, 656.

⁵² Ibidem, 659.

⁵³ Ibidem, 660.

⁵⁴ J. Patrice McSherry, *Predatory states: operation condor and covert war in Latin America* (Lanham 2005) 210.

⁵⁵ Ibidem, 208.

⁵⁶ John Dinges, *The condor years: how Pinochet and his allies brought terrorism to three continents* (New York 2004) 252.

van de VS in de tijd dat het beleid vooral door Kissinger werd vormgegeven.

Dit blijkt ook uit door de Amerikaanse regering in 2003 vrijgegeven memoranda over een ontmoeting op 7 oktober 1976 tussen Kissinger en toenmalig Argentijns minister van buitenlandse zaken Cesar Augusto Guzzetti. Guzzetti kwam naar Washington 'fully expecting to hear some strong, firm, direct warnings on his government's human rights practices', aldus toenmalig Amerikaans ambassadeur in Argentinië Robert Hill in een memorandum voor Kissinger (na het plaatsvinden van de ontmoeting). Desondanks was Guzzetti volgens Hill teruggekeerd 'in a state of jubilation, convinced that there is no real problem with the USG [United States Government] over that issue'.⁵⁷ Guzzetti had namelijk van Kissinger de boodschap gekregen dat de VS de junta steunden. De letterlijke boodschap van Kissinger afkomstig uit het memorandum van de betreffende ontmoeting:

Look, our basic attitude is that we would like you to succeed. I have an old-fashioned view that friends ought to be supported. What is not understood in the United States is that you have a civil war. We read about human rights problems but not the context. The quicker you succeed the better ... The human rights problem is a growing one. Your Ambassador can apprise you. We want a stable situation. We won't cause you unnecessary difficulties. If you can finish before Congress gets back, the better. Whatever freedoms you could restore would help.⁵⁸

Er kan worden geconcludeerd dat binnen de uitgangspunten van de buitenlandse politiek van Kissinger, de ontwikkelingen in Argentinië gunstig waren. De repressie van de junta betekende ook onderdrukking van communistische of socialistische tendensen. Dat was positief voor de VS in het kader van de Koude Oorlog. Welke rol speelden mensenrechten in de Amerikaanse politiek in de ambtsperiode vóór Carter? Kissinger zag de mensenrechtenschendingen niet als het probleem van de VS. Zodoende zag hij de kritiek in de VS op mensenrechtenschendingen als een 'problem' ('The human rights problem is a growing one'); de kritiek was namelijk bedreigend voor een succesvol Amerikaans buitenlandbeleid. Kissinger zag de kritiek niet als indicatie van een probleem van onrechtvaardige onderdrukking en behandeling van de Argentijnse bevolking; een probleem waartegen de VS in actie konden komen. Binnen het Congres was er wel de wens om mensenrechten te implementeren in het Amerikaanse buitenlandbeleid.

De opkomst van mensenrechten in de Amerikaanse politiek

⁵⁷ The National Security Archive, 'Kissinger to Argentines on Dirty War: "the quicker you succeed the better"' (versie 5 december 2003), <http://nsarchive.gwu.edu/nsaebb/nsaebb104/index.htm> (14 januari 2017).

⁵⁸ Ibidem.

De Amerikaanse regeringen onder Nixon en Ford stonden, met Kissinger in een hoofdrol, onwillig tegenover de intrede van mensenrechten in de Amerikaanse buitenlandse politiek. Desondanks nam de belangstelling voor mensenrechten binnen de Amerikaanse politiek wel toe in de jaren '70. Donald M. Fraser, die zitting had in het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden, speelde daarin een belangrijke rol. Als voorzitter van het U.S. House International Relations Subcommittee on International Organizations and Movements publiceerde hij in 1974 een baanbrekend rapport genaamd *Human Rights in the World Community: A Call for U.S. Leadership*. Hierin werd onder andere uiteengezet hoe mensenrechten konden worden geïntegreerd in het Amerikaanse buitenlandbeleid. Historicus William Michael Schmidli beschrijft de impact van het werk van Fraser (en zijn commissie) als volgt: 'Fraser's subcommittee played a critical role in raising human rights awareness, integrating human rights NGOs into the policymaking process, and institutionalising human rights in US foreign policy'.⁵⁹ Bovendien zorgde het rapport voor 'an unprecedented wave of congressional human rights legislation'.⁶⁰ De beweging om mensenrechten te institutionaliseren in de Amerikaanse buitenlandse politiek kwam dus in eerste instantie vanuit het Amerikaanse Congres.

Voor Kissinger en zijn visie op het Amerikaanse buitenlandbeleid vormde deze tendens binnen het Congres een probleem. Hij was vooral fel tegen bindende wetgeving vanuit mensenrechtenoverwegingen: 'The thing that I'm most allergic to is the obligatory statutes', verklaarde Kissinger tegenover senator Allan Cranston.⁶¹ Door Kissingers sceptische houding tegenover mensenrechten ontstond er animositeit tussen het Witte Huis en het Congres. Ironisch genoeg werkte Kissingers negatieve houding het succes van de mensenrechtenbeweging binnen het Congres in de hand: 'If Henry Kissinger had been a little less arrogant and a little less haughty vis-à-vis the Congress', Fraser told one human rights advocate, 'and a little more willing to descend to the level of Congress he could have handed off all this legislation – it wouldn't have been legislation'.⁶² Vanuit het Congres werden meerdere succesvolle amendementen ingediend, waardoor mensenrechten een vaste rol in het Amerikaanse buitenlandbeleid kregen. Zo zorgde het Harkin Amendement voor de *International Financial Institutions Bill* van 1977 ervoor dat Amerikaanse bestuurders van internationale financiële instituties verplicht waren om tegen (financiële) steun voor landen waarin mensenrechten werden geschonden te stemmen.⁶³ Het

⁵⁹ William Michael Schmidli, 'Human rights and the Cold War: the campaign to halt the Argentine 'dirty war'', *Cold War History* 12 (2012) 2, 345-365, aldaar 348.

⁶⁰ Ibidem, 349.

⁶¹ Ibidem, 350.

⁶² Ibidem.

⁶³ G. D. Loescher, 'Carter's human right policy and the 95th Congress', *The World Today* 35 (1979) 4, 149-159, aldaar 150.

Kennedy-Humphrey Amendement van 1978 zorgde voor een verbod op militaire verkopen en ondersteuning aan Argentinië.⁶⁴ Het Congres had dus een belangrijke rol in het aanwakkeren van de toenemende rol van mensenrechten in de Amerikaanse politiek. Het Congres was echter niet verantwoordelijk voor de uitvoering hiervan.

⁶⁴ Schmidli, Human rights and the Cold War', 158.

Deel II – Het mensenrechtenbeleid van de Carter-regering

De ambtstermijn van James Earl Carter begon op 20 januari 1977. In zijn inaugurele rede stelde Carter:

To be true to ourselves, we must be true to others. We will not behave in foreign places so as to violate our rules and standards here at home, for we know that the trust which our Nation earns is essential to our strength. [...] The passion for freedom is on the rise. Tapping this new spirit, there can be no nobler nor more ambitious task for America to undertake on this day of a new beginning than to help shape a just and peaceful world that is truly humane.⁶⁵

Carters verkiezingsoverwinning kan worden gezien als een overwinning van idealisme over realisme. Carter kreeg het vertrouwen van het Amerikaanse volk om het besmeurde blazoen van de Verenigde Staten op te poetsen. Het was zaak om de moraliteit in de Amerikaanse buitenlandse politiek terug te brengen, na de bij tijd en wijlen brute realpolitik die Kissinger had gevoerd. De gewenste moraliteit werd geïmplementeerd in de vorm van mensenrechten.

In dit deel wordt de rol van mensenrechten in het Amerikaanse beleid onder Carter ten aanzien van de Argentijnse junta en haar verkondigde Nationale Reorganisatieproces onderzocht en geanalyseerd. Zoals in de inleiding is beschreven, valt het Amerikaanse mensenrechtenbeleid van de Carter-regering ten aanzien van de Dirty War in Argentinië te beschouwen als casus binnen de bredere geschiedenis van mensenrechten. In deel I werd er vanuit drie subvragen door middel van de behandeling van relevante literatuur een breder beeld geschetst. Hier, in deel II, zal vanuit dit beeld achtereenvolgens worden gekeken naar hoe de algemene mensenrechtensituatie in Argentinië in elkaar stak en vervolgens naar de invulling van het Amerikaanse mensenrechtenbeleid ten aanzien van Argentinië. Dit onderzoek is primair gestoeld op de eerste reeks vrijgegeven documenten door de Amerikaanse regering onder de naam 'Argentina Declassification Project'. De documenten tellen 1.078 pagina's en werden op 8 augustus 2016 vrijgegeven.

Voor het onderzoek zijn alle documenten bekeken. Documenten die niet belangrijk waren voor het analyseren van het mensenrechtenbeleid zijn enkel vluchtig doorgekeken. De documenten van het Argentina Declassification Project zijn niet chronologisch geordend. De documenten, variërend van memoranda, beleidsstukken, correspondentie, (mensenrechten)rapporten tot verslagen van besprekingen, staan kriskras door elkaar. De nuttige informatie werd voor de analyse verwerkt

⁶⁵

The American Presidency Project, 'Jimmy Carter: Inaugural Address (versie 20 januari 1977)', <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=6575> (10 januari 2017).

in een tabel. De vrijgegeven documenten hebben een gemeenschappelijke deler: de bilaterale relatie tussen de VS en Argentinië. Toch sijpelt er uit de documenten ook veel informatie door over andere kwesties van over de hele wereld waarbij de VS betrokken waren. Hieruit is af te leiden dat Argentinië één van die kwesties was, waardoor er ook niet constant dezelfde aandacht naar Argentinië uitging.

Vanwege de omvang van het onderzochte bronnenmateriaal is ervoor gekozen om een onderscheid te maken tussen vier opeenvolgende perioden waarin resultaten worden gepresenteerd. Deze perioden zijn genoemd: (1) 'een start vol frisse moed', (2) 'idealisme onder druk; een knipoog van het realisme', (3) 'de te varen koers, the carrot or the stick' en (4) 'gematigd optimisme' waarmee is getracht aan te geven hoe er afwisselend gedacht en gehandeld werd. Dit moet antwoord bieden op de in de inleiding geformuleerde subvraag: 'Hoe laveerde de regering Carter om haar buitenlandbeleid richting Argentinië te formuleren en in de praktijk te brengen?'

Voor de goede orde volgt een kort overzicht van dominante figuren in de documenten en hun rol in de regering van Carter. Carter stond als president aan het hoofd van zijn regering. Walter Mondale was de vicepresident. Zbigniew Brzezinski was de *National Security Advisor*, met aan zijn zijde David Aaron als *Deputy National Security Advisor*. Brzezinski werd doorgaans ingelicht over de situatie in Latijns-Amerika door Robert Pastor. Pastor was zodoende een belangrijke actor in de opstelling van het Amerikaanse beleid ten aanzien van Argentinië. Brzezinski had zitting in het Witte Huis, als de persoonlijke adviseur van Carter voor nationale veiligheid kwesties. Daarnaast had het *State Department* (ministerie van Buitenlandse Zaken), met aan het hoofd de *Secretary of State* (minister van Buitenlandse Zaken) een belangrijke rol. Cyrus Vance was de *Secretary of State* tot het voorjaar van 1980, waarna zijn functie werd ingenomen door Edmund S. Muskie. Daaronder waren Warren Christopher als *Deputy Secretary of State* en David D. Newsom als *Under Secretary of State for Political Affairs* van belang. Viron P. Vaky was de *Assistant Secretary for Inter-American Affairs* en was zodoende binnen het State Department belangrijk voor Latijns-Amerikaanse aangelegenheden. Patricia Derian was de *Assistant Secretary of State for Human Rights and Humanitarian Affairs* en focuste zich voor het State Department op mensenrechten. Ten slotte was Raúl Héctor Castro de Amerikaanse ambassadeur in Argentinië tijdens het grootste gedeelte van het ambtstermijn van Carter.

De documenten geven voornamelijk een uniek inzicht in het proces en de dynamiek van totstandkoming van het Amerikaanse beleid. De waarde van deze documenten zit voornamelijk in het geheel dat wordt gerepresenteerd. Binnen dat geheel is goed te zien welke rol mensenrechten speelden in de betrekkingen tussen de VS en Argentinië tijdens de ambtstermijn van Carter. Het is bovendien niet zo dat de documenten vol staan met volstrekt nieuwe feiten; veel was al bekend of

werd aangenomen. Wel worden bepaalde veronderstellingen of het plaatsvinden van gebeurtenissen bevestigd. Bijvoorbeeld een ontmoeting in het Witte Huis tussen Carter en Videla op 9 september 1977 en een ontmoeting tussen vicepresident Mondale en Videla in Rome op 4 september 1978.⁶⁶ Ook is te zien hoe Vance (minister van Buitenlandse Zaken) en Brzezinski (National Security Advisor) verschillen van visie. Peter Kornbluh, een analyst van het National Security Archive: 'You see an effort from Vance to fulfill Carter's public mandates to really make human rights a top U.S. foreign policy, and then you see push-back from Brzezinski's office saying that if we sanction a country completely, we don't have any leverage over them.'⁶⁷ Deze voorzichtigheid van Brzezinski kwam voort uit de angst dat te hard pushen van mensenrechten in de relatie met Argentinië een averechts effect zou hebben en bovendien zou kunnen leiden tot een nauwere band tussen Argentinië en de Sovjet-Unie.⁶⁸ Brzezinski was, net als Kissinger, een strateeg die redeneerde vanuit realpolitik en zodoende ook mensenrechten in een bredere conceptuele benadering van de internationale politiek plaatste.⁶⁹

2.1 Algemene kijk op mensenrechten in Argentinië

Mensenrechten zijn volgens Jürgen Habermas te zien als een januskop die tegelijkertijd is gericht op moraliteit en recht. Het recht vertegenwoordigt de praktische uitvoering van de (gewenste) moraliteit. Habermas koppelt, zoals eerder besproken de invulling van mensenrechten aan de mate van afdwingbaarheid. In het geval van Argentinië was die afdwingbaarheid een probleem. In het land zelf was de staat van beleg verordend. Deze *estado de sidio* was ingesteld door de toenmalige Peronistische regering op 6 november 1974, dus nog voor de staatsgreep van de junta. Door deze verordening had de junta de jure vrij spel om subversie te onderdrukken, maar de facto werd deze norm onredelijk uitgerekt. Bovendien had Argentinië de *American Convention on Human Rights* (1969) niet ondertekend, waardoor de OAS (Organization of American States) geen grip had op Argentinië wat betreft mensenrechten. Argentinië had in 1948 wel de UVRM ondertekend, maar deze verklaring is niet bindend. Er was dus geen juridische basis voor veroordeling van de

⁶⁶ Santiago Del Carril, "You have to comb through the documents to find the gold nuggets" (versie 10 augustus 2016), <http://buenosairesherald.com/article/219643/%E2%80%98you-have-to-comb-through-the-documents-to-find-the-gold-nuggets%E2%80%99> (12 januari 2017).

⁶⁷ James Rosen, 'Newly public U.S. documents detail struggle over Argentina's 'dirty war'' (versie 8 augustus 2016), <http://www.mcclatchydc.com/news/politics-government/white-house/article94484892.html> (12 januari 2017).

⁶⁸ Karen DeYoung, 'Newly declassified papers reveal U.S. tensions regarding Argentina's 'dirty war'' (versie 8 augustus 2016), https://www.washingtonpost.com/world/national-security/newly-declassified-papers-reveal-us-tensions-regarding-argentinias-dirty-war/2016/08/08/4227fbee-5db1-11e6-af8e-54aa2e849447_story.html?utm_term=.d1859c287016 (12 januari 2017).

⁶⁹ Gerry Argyris Andrianopoulos, *Kissinger and Brzezinski: the NSC and the struggle for control of US national security policy* (New York 1991) 101-102.

mensenrechtenschendingen in Argentinië.

Doordat er geen basis was voor juridische afdwingbaarheid met betrekking tot mensenrechten, kwam de morele kant van mensenrechten op een voetstuk te staan. Het was de (im)morele lading die de claims van mensenrechtenschendingen kracht bezorgde. Aan de constante van aantasting van menselijke waardigheid kon juridisch niets worden gedaan vanwege de staat van beleg en de macht van het leger. Wel kon de boodschap van wat er gaande was worden verspreid en op die manier kracht genereren voor een tegenreactie. De tijd was bovendien rijp voor een antwoord door de opkomst van het belang van mensenrechten in de Amerikaanse samenleving in de jaren '70 zoals door Samuel Moyn beschreven en de verkiezing van president Carter. De grootste problemen binnen de mensenrechtensituatie in Argentinië waren de gevangenen die zonder proces vastzaten en het op grote schaal plaatsvinden van verdwijning en marteling van personen.⁷⁰ Dit leverde afschuwelijke situaties op, die met name door ngo's bekend werden gemaakt en op die manier hun weg vonden in de Amerikaanse media en politiek. Het vanzelfsprekende immorele karakter van de situatie en de gebeurtenissen zullen tot de verbeelding hebben gesproken. Het idee en construct mensenrechten had zich op het juiste moment gevestigd om het kader te vormen van waaruit de onrechtvaardigheid in Argentinië kon worden bestreden.

Hoewel het recht niet kon worden aangewend als dwangmiddel bleef het wel van praktisch nut en werd de beeldspraak van mensenrechten als januskop bestendigd. Zo werd er via algemene rechtsbeginselen legitimiteit gegenereerd voor het nastreven van mensenrechten. De UVRM diende daarbij als abstractie van wereldwijd geaccepteerde mensenrechten. Ook werd terminologie overgenomen voor het definiëren en inkaderen van mensenrechtenschendingen. In januari 1980 werd er door het Bureau of Human Rights and Humanitarian Affairs, onderdeel van het State Department en geleid door Patricia Derian, een rapport opgesteld over de mensenrechtensituatie in Argentinië 'according to a standard format and guidelines'.⁷¹ Er werd op een juridische manier te werk gegaan; aan de hand van vooraf bepaalde criteria werd de mensenrechtensituatie in Argentinië gekeurd door middel van verzameld bewijs. Een onderdeel van het rapport ging over de mate van *respect for the integrity of the person* in Argentinië. De criteria: (A) torture, (B) cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, (C) disappearances, (D) arbitrary arrest and imprisonment, (E) denial of fair public trial en (F) invasion of the home.⁷² Deze criteria werden apart van elkaar bekeken om zo te bezien waar de pijnpunten van de mensenrechtensituatie in Argentinië lagen wat betreft de schending van de integriteit van de persoon, maar ook om te zien of er vooruitgang werd

⁷⁰ Department of State: Briefing memorandum van Terence A. Todman voor The Secretary, 'Your Visit to Argentina November 20-22, 1977' (november 1977), in: ODNI/ADP *Part 2*, 63-77, aldaar 66.

⁷¹ Department of State, Bureau of Human Rights and Humanitarian Affairs: Memorandum van Patricia Derian voor Dr. Lincoln Bloomfield, 'Human Rights Country Report' (30 januari 1980), in: ODNI/ADP *Part 1*, 34-42, aldaar 34.

⁷² Ibidem, 37-39.

geboekt.

Ook was het in theorie een optie om de rechtsgang in Argentinië te versterken. Om mensenrechtenschendingen daadwerkelijk uit te bannen, moest Argentinië weer een rechtsstaat worden. Dit werd echter geblokkeerd door de junta door te stellen dat de Dirty War nog niet ten einde was, waardoor Argentinië er nog niet klaar voor was om weer een rechtsstaat te zijn. Bovendien werd het door de regie van angst die er heerste bemoeilijkt om tegengas te geven tegen het bestuur van de junta via het recht. Daarbij werd door de junta het recht ondermijnd; advocaten werden bij regelmaat uit het veld geruimd, door middel van vastzetting of moord dan wel verdwijning.⁷³ Voor de VS was het moeilijk om die angst te doorbreken, aangezien de Amerikaanse invloed via de junta Argentinië bereikte. De VS konden wel aandringen op het naleven van de *right of option*, waardoor politieke gevangenen voor verbanning uit Argentinië konden kiezen. Dit werd echter niet adequaat door de junta toegelaten. De VS kregen het wel zo nu en dan voor elkaar om bij losse zaken een gedetineerde vrij te krijgen. Door *lobbying* in de VS werd de Amerikaanse regering aangezet om zich in te zetten voor bepaalde individuen. Voorbeelden zijn Olga Talamante, Jacobo Timerman en de familie Deutsch. Zoals Schmidli stelt: 'human rights advocates had established broad grassroots support, organized an influential lobby in Washington, and demonstrated an ability to effectively mobilise on behalf of human rights issues'.⁷⁴

Ngo's vervulden een belangrijke rol in het leveren van informatie over de mensenrechtensituatie in Argentinië. Door veldwerk te verrichten en vervolgens de resultaten via rapporten naar buiten te brengen werden mensenrechtenschendingen in beeld gebracht. De informatie van deze rapporten werd vervolgens gebruikt voor de vorming van het Amerikaanse mensenrechtenbeleid. Michael Freeman in zijn boek *Human rights* over ngo's: 'Perhaps the most important function of NGOs is the provision of reliable information to governments, intergovernmental organizations, politicians, news media, academics and the general public.'⁷⁵ Ngo's waren doorgaans, ook in Argentinië, een belangrijke factor in de strijd tegen schending van mensenrechten. Voornamelijk Amnesty International en het Internationaal Comité van het Rode Kruis (ICRC) worden vaak genoemd in de documenten van het Argentina Declassification Project. Een voorbeeld waarin Amnesty International een bijdrage levert aan het specificeren van voorkomende vormen van marteling in Argentinië:

Torture used to intimidate and extract information is described by the Embassy to include "electric shock, the submarine (prolonged submersion under water), sodium pentothal, severe beatings, including 'El

⁷³ Guest, *Behind the disappearances*, 26.

⁷⁴ Schmidli, 'Human rights and the Cold War', 348.

⁷⁵ Freeman, *Human rights*, 171.

Telefono' in which a simultaneous blow is delivered to both ears with cupped hands." A 1978 Amnesty International report in addition describes "cigarette burns...sexual abuse,rape...removing teeth, fingernails, and eyes...burning with boiling water, oil and acid: and even castration."⁷⁶

De realiteit in Argentinië werd getekend door mensenrechtenschendingen, zoals hierboven gespecificeerd. De strekking van die realiteit was zo immoreel dat het een reactie uitlokte bij mensen die er de facto niks mee te maken hadden. Mensenrechten werden via de morele aansprakelijkheid een doel op zich. Het recht was als middel voor de praktische uitvoering maar beperkt inzetbaar, waardoor er een mensenrechtenbeleid vanuit de Amerikaanse regering van de grond kwam.

2.2 Het Amerikaanse mensenrechtenbeleid ten aanzien van Argentinië

Periode I: een start vol frisse moed

Toen Carter in 1977 president werd waren de excessen van de junta al aan de gang; de coup had immers op 24 maart 1976 plaatsgevonden. Argentinië stond dus al meteen hoog op agenda van het te voeren mensenrechtenbeleid. Dat mensenrechtenbeleid maakte deel uit van een nieuwe visie op de relatie tussen de VS en Latijns-Amerika. Het idee was dat in de bestaande relatie Latijns-Amerika ondergeschikt was aan de VS en dat dit in Latijns-Amerika in toenemende mate als aanstootgevend werd beschouwd.⁷⁷ In een beleidsstuk van 15 januari 1977 wordt de relatie beschreven als een 'special relationship', waarin de Amerikanen een 'vague but deeply rooted' band met Latijns-Amerika voelen, terwijl de band met de VS vanuit Latijns-Amerika in toenemende mate wordt beschouwd als paternalistisch en interventionistisch.⁷⁸

They [Latin-Americans] increasingly reject a definition which implies hegemony – or even community, since they aspire to their own identity. But the Latins do expect special attention and special benefits: from the United States, for they believe our power and wealth impose special obligations on us. To this extent, a degree of paternalism is expected.⁷⁹

⁷⁶ Department of State: Briefing memorandum van Viron P. Vaky en Patricia M. Derian voor The Secretary en The Deputy Secretary, 'Current human rights situation in Argentina' (3 augustus 1979), in: ODNI/ADP *Part 1*, 55-68, aldaar 66.

⁷⁷ School of International Service, 'Honoring Bob Pastor: A Conversation on Latin America, Democracy and Human Rights and North America' (5 maart 2013), <https://robertapastor.wordpress.com/press/honoring-bob-pastor-event-2013/> (10 januari 2017). Spreker: Zbigniew Brzezinski, <https://vimeo.com/62039449> ((29'00" – 30'00").

⁷⁸ Area Redevelopment Administration, 'Issues and options paper: urgent Latin American issues' (15 januari 1977), in: ODNI/ADP *Part 3*, 190-209, aldaar 190.

⁷⁹ Ibidem, 191.

Het mensenrechtenbeleid dat onder Carter van de grond kwam kan als 'a degree of paternalism' worden gezien.

In hetzelfde beleidsstuk wordt er uitgeweid over hoe het mensenrechtenbeleid er uit moet komen te zien. Er worden twee strategieën uiteengezet: (1) 'A bold new policy placing human rights at the center of US' bilateral relations and participation in international organizations' en (2) 'a pragmatic approach articulated so as to leave ambiguous US policies and program options for specific countries'.⁸⁰ Er kan worden gesteld dat de strategieën in het geval van Argentinië werden gecombineerd. Naar buiten toe werd voor de eerste strategie gekozen, waarin mensenrechten centraal kwamen te staan in het beleid, maar de facto werd in de praktijk ook gebruik gemaakt van de tweede strategie. Een pragmatische aanpak bleek zo nu en dan nuttig voor de nodige balans in het beleid, dat ten dienste stond van verschillende belangen. Bovendien was het nastreven van mensenrechten in Argentinië gebaat bij een strategie waarin niet altijd de poot stijf werd gehouden, maar waarin ook flexibiliteit kon bestaan.

Aangezien de focus op mensenrechten voor de Amerikaanse regering betrekkelijk nieuw was, was het beleid afhankelijk van ondervindingen in de praktijk. Schoultz: 'The proces of implementing policies often produces unexpected ancillary results that have long-term implications beyond a specific issue area.'⁸¹ Dit was ook het geval bij de implementatie van mensenrechten. Mensenrechten stonden daadwerkelijk centraal in het beleid ten aanzien van Argentinië, maar in het teken van het streven naar (alomvattend) effectief beleid was er een constante afweging van welke strategie het beste was.

Robert Pastor in een rapport van 17 maart 1977 over de eerste maanden van de Carter-regering:

To an extent that few people would ever believe, the U.S. has been conducting its diplomacy publicly. [...] 'I personally think that this new development is a good one and clearly in line with President Carter's objective of greater openness [...]. But I do not believe that we have thought through the implications of public diplomacy or its difficulties.'⁸²

Deze publieke diplomatie hield in dat bijna alles wat zich in het diplomatieke veld afspeelde in de media was terug te vinden. Dit bleek in de praktijk niet altijd nuttig omdat dit de inzetbaarheid van

⁸⁰ Ibidem, 204

⁸¹ Lars Schoultz, *Human rights and United States policy toward Latin America* (Princeton 1981).

⁸² National Security Council: Robert Pastor, 'Weekly report' (17 maart 1977), in: *ODNI/ADP Part 1*, 276-279, aldaar 278.

geheimen ondermijnde. Op deze manier had het idealisme dat werd uitgedragen dus ook een keerzijde. Toch wierp dit beleid, aldus Pastor, in eerste instantie zijn vruchten af: 'The new Administration has succeeded in credibly projecting a concern for human rights abroad which is at least as sturdy as that of Congress. There is no question that the American people feel better about U.S. foreign policy than in any recent period.'⁸³ De Carter-regering creëerde, althans naar eigen idee, nieuw vertrouwen bij de Amerikaanse bevolking.

Nu was de tijd rijp voor de start van 'a second phase' in het mensenrechtenbeleid: het bestrijden van de repressie in landen als Argentinië.⁸⁴ Pastor: 'We must begin, of course, by realizing that the U.S. cannot determine events in less developed countries, but we can influence the debate between moderates and hard-liners in different governments.'⁸⁵ Door het steunen van gematigde krachten ten opzichte van *hard-liners* werd op een subtiele manier gepoogd om invloed aan te wenden in Argentinië. Hierbij werd ervan uit gegaan dat de gematigden gewillig waren voor het verbeteren van de mensenrechtensituatie in hun land en dat de hard-liners daar sceptisch over waren. Voor versterking van de positie van de gematigden was het vooral zaak voor de VS om de confrontatie met de junta uit de weg te gaan, omdat het bij confrontatie aannemelijk was dat de hard-liners werden gesterkt.⁸⁶ Zodoende was een *soft power* aanpak van belang, waarin werd gepoogd om op slinkse wijze, maar zonder dwang, de visie of belangen van de junta op dezelfde lijn te krijgen als van de VS.⁸⁷ Deze tactiek van de VS werkte op de lange termijn en de Carter-regering is voor het versterken van de gematigden binnen de junta uiteindelijk ook veel geprezen.⁸⁸ De gematigden 'wished to check their more murderous comrades, to preserve the country's international standing and stature in world organization'.⁸⁹

De breuk tussen gematigden en hard-liners ontwikkelde zich echter in een langzaam proces. Voor resultaat op de korte termijn was de tactiek niet erg effectief; er werd weinig vooruitgang geboekt in de Argentijnse mensenrechtensituatie. President Videla werd door de Amerikaanse beleidsmakers beschouwd als gematigd.⁹⁰ Door de structuur van de junta was Videla echter geen alleenheerser. De junta hield de macht in Argentinië geconcentreerd door te regeren vanuit consensus en hiervoor moesten zowel gematigden als hard-liners binnen de krijgsmacht concessies doen. Videla gaf de voorkeur aan harmonie binnen de junta, omdat anders de kans bestond op

⁸³ Ibidem.

⁸⁴ Ibidem.

⁸⁵ Ibidem.

⁸⁶ National Security Council: Memorandum van conversatie, (7 maart 1977), in: ODNI/ADP *Part 1*, 280-283, aldaar 280.

⁸⁷ Robert J. Jackson, *Global politics in the 21st century* (New York 2013) 101.

⁸⁸ Osiel, 'Constructing subversion in Argentina's Dirty War', 142.

⁸⁹ Ibidem.

⁹⁰ The White House: Memorandum van Zbigniew Brzezinski voor The President, 'The last five bilaterals: Argentina, Uruguay, Grenada, Bahamas and Costa Rica' (8 september 1977), in: ODNI/ADP *Part 2*, 296 – 299, aldaar 296.

terugkeer van de chaos die de junta juist had beteugeld.⁹¹ Hierdoor resulteerde bilateraal onderhoud tussen de VS en Argentinië doorgaans in de belofte van de Argentijnen om de wensen van de VS te vervullen, maar werd er maar mondjesmaat vooruitgang geboekt in de daadwerkelijke verbetering van de mensenrechtensituatie in Argentinië. Positief was dat de mensenrechtensituatie in ieder geval niet verergerde.

Naast het steunen van de gematigden binnen de junta, was een tactiek van de Carter-regering om invloed uit te oefenen op de junta door sancties in te stellen of daarmee te dreigen als de mensenrechtensituatie niet werd verbeterd. Deze sancties kwamen voornamelijk neer op (1) het inhouden van bilaterale leningen en het dwarsbomen van leningen vanuit internationale instituties zoals de Wereldbank conform het Harkin Amendement en (2) het inhouden van wapenleveranties en andere vormen van militaire ondersteuning zoals militaire training conform het Kennedy-Humphrey Amendement. Hieruit ontwikkelde zich een dynamiek waarin de junta haar best deed te bewijzen dat de mensenrechtensituatie verbeterde, terwijl de VS beoordeelden of die verbetering bevredigend genoeg was om sancties weer op te schorten dan wel op te heffen. Bovendien werd door de junta voortdurende getracht de Amerikaanse houding te versoepelen door het eigen inzicht op de mensenrechtenproblemen met de VS te delen om zo empathie te kweken:

Argentine Objective: To convince the US that the human rights violations which have taken place were a result of a bloody civil war, that official violations were an unfortunate but necessary part of the fight against terrorism, that such violations are being gradually brought under control, and that a full return to the rule of law will take time.⁹²

De Amerikaanse sancties wekten dus de aandacht van de junta en zetten druk op de voordelen van het schenden van mensenrechten in de strijd tegen subversie.

De mensenrechtensituatie in Argentinië verbeterde, maar met horten en stoten in de vorm van een traag proces.⁹³ Deze verbetering is achteraf waar te nemen, maar doordat het proces ingewikkeld was en vol onzekerheid zat, was het destijds voor de Carter-regering niet altijd duidelijk in hoeverre het Amerikaanse beleid succesvol was.⁹⁴ Daarbij moet gezegd worden dan dit

⁹¹ Area Redevelopment Administration: W. Smith, 'Videla's style' (1 september 1978), in: *ODNI/ADP Part 2*, 273-274, aldaar 273.

⁹² Department of State: Briefing memorandum van Terence A. Todman voor The Secretary, 'Your visit to Argentina november 20-22, 1977' (november 1977), in: *ODNI/ADP Part 2*, 63-77, aldaar 67.

⁹³ Department of State: Memorandum van Warren Christopher voor The President, (15 juni 1977), in: *ODNI/ADP Part 3*, 224-226, aldaar 225; The White House: Memorandum van Zbigniew Brzezinski voor The President, 'Information items' (24 juni 1978), in: *ODNI/ADP Part 2*, 185-187, aldaar 185; Department of State: Memorandum van Peter Tarnoff voor Dr. Zbigniew Brzezinski, 'Status report on progress in human rights in Latin America' (7 april 1979), in: *ODNI/ADP Part 1*, 153-156, aldaar 156; Department of State: Memorandum van Warren Christopher voor The President, (18 april 1979), in: *ODNI/ADP Part 2*, 90-92, aldaar 91-92.

⁹⁴ Department of State: Memorandum van Cyrus Vance voor The President, (27 maart 1979), in: *ODNI/ADP Part 3*,

proces met meer van doen had dan enkel Amerikaans beleid; het mensenrechtenprobleem in Argentinië was immers in de kern een binnenlandse aangelegenheid. Desondanks had de Amerikaanse druk en invloed wel degelijk effect. Dit effect uitte zich voornamelijk op de lange termijn en minder op de korte termijn. Hierdoor was het succes van het beleid destijds niet altijd zichtbaar voor de buitenwereld. Dit was een probleem omdat succes van het mensenrechtenbeleid om deze reden moeilijk kon worden ingezet in de verdediging tegenover toenemende externe kritiek.⁹⁵ Die kritiek kwam voort uit de gewaarwording dat het nastreven van mensenrechten geregeld conflicteerde met andere Amerikaanse belangen.

Periode II: idealisme onder druk; een knipoog van het realisme

De implementatie van mensenrechten betekende een nieuwe component in de bilaterale betrekkingen tussen de VS en Argentinië. Deze nieuwe component zou een betere bilaterale relatie tussen de landen in de weg zitten. Pastor in de zomer van 1978: 'We have made it clear to the Argentines that we do want better relations, but that there will have to be improvement in the human rights area before this is possible.'⁹⁶ Doordat mensenrechten centraal in het Amerikaanse buitenlandbeleid werden geponeerd, stonden ze ook in verbinding met de meeste andere belangen. De andere belangen, die vooral economisch of geopolitiek van aard waren, hadden doorgaans te lijden onder het belang van mensenrechten. 'The human rights situation in Argentina bedevils our relations.'⁹⁷ Een treffend voorbeeld is een brief van de 'American Chamber of Commerce in Argentina' van 20 juli 1978 aan Robert Pastor waarin een economische sanctie wordt veroordeeld. De sanctie ontzegde een Amerikaans bedrijf, Allis-Chalmers, een financiering van 270 miljoen dollar door de Amerikaanse Export-Import Bank voor een klus binnen de bouw van de Yacretádam. Deze sanctie veroorzaakte veel ophef in Argentinië. In de brief wordt gewaarschuwd voor de immens schadelijke gevolgen van de sanctie. De VS zouden onder andere miljarden dollars mislopen ten faveure van andere landen en er zouden 'countless jobs' verloren gaan in de VS; 'lastly it can only result in unnecessary bad will in a nation where billions of U.S. dollars are already invested'.⁹⁸ Allis-Chalmers startte een lobby-offensief om de sancties terug te draaien en verkondigde dat de sanctie 18 miljoen werkuren voor Amerikaanse werknemers zou kosten.⁹⁹ Ten

264-267, aldaar 267.

⁹⁵ Mary E. Stuckey, *Jimmy Carter, human rights, and the national agenda* (College Station 2008) 69.

⁹⁶ National Security Council: Memorandum van Robert Pastor voor Zbigniew Brzezinski en David Aaron, 'Argentina: your questions' (9 augustus 1978), in: ODNI/ADP *Part 1*, 113-138, aldaar 134.

⁹⁷ Ibidem, 135.

⁹⁸ Brief van Alexander Perry namens The American Chamber of Commerce in Argentina aan Robert Pastor, (20 juli 1978), in: ODNI/ADP *Part 1*, 148.

⁹⁹ Guest, *Behind the disappearances*, 172.

aanzien van economisch belangen zorgde het mensenrechtenbeleid van de Carter-regering dus voor frictie.

Het mensenrechtenbeleid strookte bovendien niet met bredere Amerikaanse geopolitieke belangen. Binnen het kader van de Koude Oorlog was het voor de VS belangrijk om Argentinië nadrukkelijk binnen de Westerse invloedssfeer te houden. Eens te meer omdat de Sovjet-Unie de wens had om voet aan de grond te krijgen in Latijns-Amerika. De junta maakte van dit gegeven gebruik door zich publiekelijk regelmatig tegen de Sovjet-Unie en communisme af te zetten om zo Amerikaanse beleids- en opiniemakers aan te spreken en te verleiden om in de junta een nuttige bondgenoot te zien.¹⁰⁰ Dit lukte; zo sprak Jeane Kirkpatrick, later actief voor de Reagan-regering, zich laatdunkend uit over het mensenrechtenbeleid van de Carter-regering. Naar haar idee was het mensenrechtenbeleid te prominent gefocust op bestrijding van bevriende autoritaire regimes in plaats van totalitaire regimes binnen de Sovjet-invloedssfeer. Het resultaat hiervan was dat de VS vervreemd waren geraakt van de bevriende ondemocratische regimes, waardoor Amerikaanse invloed in de wereld was gedaald.¹⁰¹ De Amerikaanse sancties vanuit het mensenrechtenbeleid leken, ondanks de schijn van Argentijnse aversie tegen de Sovjets, toenadering tussen Argentinië en de Sovjet-Unie in de hand te werken: 'Our restrictions on arms sales for human rights reasons pushes them toward the Russians.'¹⁰² De Sovjet-Unie kon de junta leveren wat de VS weigerden te doen en daarnaast versterkte de welwillende opstelling van de Sovjets in contrast met de Amerikaanse terughoudendheid de Russische concurrentiepositie. Ook voor klussen binnen het eerdergenoemde Yacyretádam-project.¹⁰³ Hoewel er consensus binnen de Amerikaanse regering bestond dat de relatie tussen de Argentijnse junta en de Sovjet-Unie 'self-limiting' was vanwege de 'nature of the Argentine regime', bestond er toch angst voor toenadering tussen de twee landen.¹⁰⁴

Daarnaast had de Amerikaanse regering belangen ten aanzien van een non-proliferatie overeenkomst met Argentinië. De Carter-regering trachtte Argentinië zover te krijgen om het Verdrag van Tlatelolco te ondertekenen. Dit was een Latijns-Amerikaans non-proliferatieverdrag uit 1967, waarin nucleaire energie werd toegestaan en ontwikkeling dan wel gebruik van nucleaire wapens werd verboden. Argentinië had dit verdrag niet geratificeerd, maar was wel ambitieus bezig met nucleaire ontwikkeling. Pastor in een memorandum voor David Aaron op 18 april 1979: 'the

¹⁰⁰ Osiel, 'Constructing subversion in Argentina's Dirty War', 131.

¹⁰¹ Jeane J. Kirkpatrick, 'Establishing a viable human rights policy', *World Affairs* 170 (2007, 'reprint issue'; oorspronkelijk artikel uit 1981) 2, 75-80, aldaar 77.

¹⁰² Onbekend, 'Argentina' (1978), in: ODNI/ADP *Part 1*, 240-245, aldaar 141.

¹⁰³ The Secretary of Commerce: Memorandum van Philip M. Klutznick voor The Vice President, The Secretary of State e.a., 'PRC meeting on Argentina: bilateral trade factors that merit consideration' (13 mei 1980), in: ODNI/ADP *Part 1*, 157-160, aldaar 160.

¹⁰⁴ National Security Council: Policy Review Committee meeting, 'Summary of conclusions' (14 mei 1980), in: ODNI/ADP *Part 1*, 320-321, aldaar 321.

Argentines promised him [de Amerikaanse ambassadeur Castro] for the umpteenth time that they would ratify Tlatelolco at the end of this month'.¹⁰⁵ Deze beloftes werden uiteindelijk nooit waargemaakt in het ambtstermijn van Carter; Argentinië ratificeerde het verdrag pas in 1994. De eisen van de Carter-regering aan de junta om de mensenrechtensituatie te verbeteren lieten weinig ruimte voor het doordrukken van een belang als de Argentijnse ondertekening van het Tlatelolco-verdrag.

Het mensenrechtenbeleid betekende zodoende een beperking van de Amerikaanse macht binnen de bilaterale verhouding met Argentinië. Op dit punt had Kissinger dus gelijk: het mensenrechtenbeleid verzwakte de Amerikaanse machtspositie. De Carter-regering kwam omwille van mensenrechten, ondanks de scheve verhoudingen, in een *chicken game* terecht met de junta. De chicken game draaide erom in hoeverre beide landen bereid waren verschillende belangen te laten varen om te zegevieren in het geschil rond mensenrechten. Hoe langer het spel werd gespeeld des te meer schade er bij elkaar werd berokkend. Op deze manier zaten mensenrechten beide landen dus dwars. Door de trage vooruitgang van de mensenrechtensituatie in Argentinië, leken de Amerikaanse kosten niet op te wegen tegen de baten. Zodoende werd het aantrekkelijk om de koers te wijzigen, welteverstaan zonder de chicken game verliezend te beëindigen en zonder mensenrechten uit het oog te verliezen.

Periode III: de te varen koers, 'the carrot or the stick'?

Pastor vraagt zich in een memorandum voor Zbigniew Brzezinski en David Aaron op 9 augustus 1978 af 'Who blinks at the brink?': 'Have we gone too far? Have we pushed our policy beyond its effectiveness? Are we pushing the Argentines over the edge and jeopardizing our future relationship?'¹⁰⁶ Deze vragen kwamen op vanuit de problemen die werden ondervonden als gevolg van de chicken game die werd gespeeld met de junta. Deze vragen konden binnen het Amerikaanse kamp niet eenduidig worden beantwoord en resulteerden in afwijkende visies.

Inmiddels waren de concrete doelen van het beleid om de junta ertoe te zetten: '(1) to permit the IAHRC [Inter-American Human Right Committee] to visit in accordance with the IAHRC's regulations; (2) to begin releasing large numbers of prisoners (without rearresting them); (3) to stop the disappearances and explain those which have occurred; and (4) to seek a return to the rule of law'.¹⁰⁷ De VS wilden een bezoek van de IAHRC arrangeren om de mensenrechtensituatie in

¹⁰⁵ National Security Council: Memorandum van Robert Pastor voor David Aaron, 'Evening report' (18 april 1979), in: ODNI/ADP *Part 2*, 261.

¹⁰⁶ National Security Council: Memorandum van Robert Pastor voor Zbigniew Brzezinski en David Aaron, 'Argentina: your questions' (9 augustus 1978), in: ODNI/ADP *Part 1*, 113-138, aldaar 114.

¹⁰⁷ Ibidem.

Argentinië officieel te keuren. De junta stond dit niet zonder slag of stoot toe, wat resulteerde in een hardere Amerikaanse opstelling. Pastor vreesde de negatieve gevolgen van die opstelling:

I had sensed that we were approaching the brink when [David D.] Newsom told me he had decided to hold everything up until the Argentines agreed to a visit by the Inter-American Commission. [...] [Viron P.] Vaky agrees with me, and we both are looking into ways to step back from the brink without appearing as if it is we who blinked first.¹⁰⁸

Er werd op zoek gegaan naar een manier om de chicken game te beëindigen vanwege de ineffectiviteit en destructieve teneur. Het was zaak dit te doen zonder dat het leek alsof de VS de verliezer waren, want dat zou de Amerikaanse positie in de bilaterale betrekkingen verzwakken.

Het moment om dit te doen was de ontmoeting tussen vicepresident Mondale en Videla op 4 september 1978 in Rome. Brzezinski in een memorandum voor Mondale over de aanstaande ontmoeting:

U.S.-Argentine relations have reached an extremely difficult stage. We have been withholding the sale of military and commercial equipment (those which require licenses) and deferring decisions on Export-Import Bank loans for human rights reasons for so long that they have accumulated to a point where they represent almost a trade embargo. Cy [Vance], Harold [Brown, *Secretary of Defense*], and I believe that the time has come for us to make clear to the Argentines that we value good relations and that we are prepared to explore ways to move our relationship forward. In effect, what that means is that we will take a series of significant steps releasing some loans, commercial sales, military equipment, etc. if they can take a few steps forward in the human rights field, such as reaching agreement for a visit by the Inter-American Commission on Human Rights, charging and perhaps releasing political prisoners, punishing torturers, etc. Your meeting with Videla presents the perfect opportunity to do that.¹⁰⁹

Tijdens de ontmoeting stonden Mondale en Videla elkaar welwillend te woord en plooiën werden gladgestreken. Videla toonde begrip voor de Amerikaanse drang om de mensenrechtensituatie in Argentinië te verbeteren, maar uitte zorgen over de schijn van interventionisme die daarbij kwam kijken. 'President Videla observed that US-Argentine relations proceed in multiple channels — economic, political, cultural. Now our relations are focused solely on human rights. He said he can understand this problem if it is addressed in the broader spectrum of our overall relations and is not

¹⁰⁸ Ibidem, 115.

¹⁰⁹ The White House: Memorandum van Zbigniew Brzezinski voor The Vice President, 'Your meeting with Argentine president Videla' (1 september 1978), in: ODNI/ADP *Part 2*, 360-362, aldaar 360.

the single focus.¹¹⁰ Mondale benadrukte dat de VS wilden werken aan een betere bilaterale relatie en daarom 'hulpvol' zouden zijn wanneer er vooruitgang in de mensenrechtensituatie werd geboekt. Mondale: 'if we can get on the road to progress in human rights, this whole other vista will open. [...] we are now at a point where we can turn the right way'.¹¹¹ In de ontmoeting werd overeengekomen dat er een bezoek aan Argentinië door de IAHRRC zou plaatsvinden.

Ondanks de positieve notie van dit gesprek bleef de vooruitgang van de Argentijnse mensenrechtensituatie op een laag pitje staan. Vanaf februari 1978 was de Carter-regering overgegaan van een nee-stem, naar onthouding van stemming wat betreft leningen aan Argentinië vanuit internationale financiële instituties (IFI's) in de hoop dat dit de vooruitgang in de Argentijnse mensenrechtensituatie zou bevorderen. Dit was niet gebeurd: de mensenrechtensituatie in Argentinië was de slechtste van het continent en ondanks beloftes van de junta was er geen zichtbare vooruitgang geboekt. Doordat de gewenste verbetering was uitgebleven geloofden Cyrus Vance en Warren Christopher (State Department) dat de VS weer een hardere positie moesten innemen. Dit betekende teruggaan naar een nee-stem binnen de IFI's en het aansporen van andere landen om ook een nee-stem aan te nemen. In een memorandum voor Brzezinski van 5 maart 1979 beargumenteert Pastor waarom dit volgens hem niet de juiste zet was. Volgens Pastor zou een dergelijke zet niet effectief zijn. 'Argentina is a big, proud and subtle country'; de VS konden impact hebben op beslissingen van de Argentijnse overheid, maar nooit in de gewenste hoedanigheid.¹¹² Ondertussen had de junta de wens om een warmere relatie met de VS op te bouwen en probeerde dit ook te bewerkstelligen (ondermeer door het maken van 'baby steps' in de mensenrechtensituatie).¹¹³ Voor het aanwenden van invloed was de bilaterale relatie volgens Pastor meer gebaat bij een constructieve opstelling dan een antagonistische opstelling. Bovendien zouden bestraffende maatregelen de toenemende kritiek in de VS versterken.

I think our cool and correct posture has been as effective as any policy could be. I think negative steps as State envisages would not be any more effective with Argentina, and it would cause us serious problems in the U.S. [...] I would recommend that we maintain a cool and correct posture to Argentina, though we should continue to use every opportunity both directly and through third countries to encourage them to clean up their act.¹¹⁴

¹¹⁰ Office of the Vice President: Memorandum van conversatie, (5 september 1978), in: ODNI/ADP *Part 2*, 180-182, aldaar 182.

¹¹¹ Ibidem.

¹¹² National Security Council: Memorandum van Robert Pastor voor Zbigniew Brzezinski, 'U.S. policy to Argentina' (5 maart 1979), in: ODNI/ADP *Part 1*, 261-264, aldaar 262-263.

¹¹³ Ibidem, 263.

¹¹⁴ Ibidem.

Aanvullend stelde Pastor voor om in ieder geval te wachten met een wijziging tot na de uitkomst van het IAHRG-onderzoek. Daarnaast waren er aanwijzingen dat de posities binnen de junta van de gematigde Videla en zijn rechterhand Viola steviger waren dan ooit. Pastor wist Brzezinski te overtuigen van zijn standpunt. Brzezinski in een memorandum voor Vance:

I hope that you will reconsider your position on Argentina. I think we should continue to maintain a strong, cool, and correct posture to the military regime until progress in human rights is evident. Now is not the time for us to move to negative votes in the IFI's or to cut back Export-Import Bank credits. At the least, we should wait until the Inter-American Commission on Human Rights issues its report and then adjust our policy appropriately.¹¹⁵

'The carrot or the stick' is een idioom dat verwijst naar de weging of gewenst gedrag beter wordt bewerkstelligd door de verleiding van voordelen (de wortel) of de dreiging van straffen (de stok). Door Pastor en Brzezinski werd in de trant van deze terminologie dus nadrukkelijk gepleit om voor de wortel te kiezen. De potentiële opbrengst van de wortel werd hoger ingeschat dan die van de stok. Pastor en Brzezinski kregen hun zin.

Periode 4: gematigd optimisme

De vooruitgang die werd geboekt in de mensenrechtensituatie in Argentinië, maar zich vaak niet aan de oppervlakte liet zien, kwam midden-1979 in een stroomversnelling. Naarmate het bezoek van de IAHRG, dat uiteindelijk in september 1979 zou plaatsvinden, dichterbij kwam, verbeterde de mensenrechtensituatie in Argentinië. Christopher in een memorandum voor Carter:

the Argentines have almost eliminated the abductions by official security units which had occurred at a rate of almost 50 per month in 1978. [...] The Argentine Supreme Court is also beginning to play a more active role in pressing the regime for information on missing persons. We believe these and other encouraging developments are partly attributable to our policy of pressing firmly for improvements and to the anticipated visit of the Inter-American Commission on Human Rights.¹¹⁶

Volgens generaal Viola was iedereen binnen de junta op zijn hoede. 'He said all of GOA [Government of Argentina] is being geared for IAHRG visit resulting in virtually no

¹¹⁵ The White House: Memorandum van Zbigniew Brzezinski voor The Secretary of State, 'U.S. policy to Argentina' (20 maart 1979), in: ODNI/ADP *Part 1*, 269-270, aldaar 270.

¹¹⁶ Department of State: Memorandum van Warren Christopher voor The President, (18 april 1979), *Part 2*, 90-92, aldaar 91-92.

disappearances, no torture and no irregular arrests.¹¹⁷ Ondanks relatief kleine incidenten, was het beeld dat er werd geschetst vanuit de junta nu ook terug te zien in de realiteit.

De junta had de Dirty War gewonnen en nu het terrorisme grotendeels was uitgebannen, bleef er ook weinig ruimte over om de anti-subversieve strijd als reden te gebruiken voor schendingen van mensenrechten. Toch bleef de junta in een slachtofferrol kruipen, door te stellen dat het door de VS oneerlijk was behandeld. Carlos Washington Pastor, de Argentijnse minister van Buitenlandse Zaken, in een bilateraal gesprek met onder meer de Amerikaanse ambassadeur Castro en de Amerikaanse generaal Andrew Goodpaster op 23 januari 1980:

A great U.S. error was failure to understand that Argentina fought a war against terrorism-communism that lasted between two and three years. And Argentina won the war – unlike, for example, Nicaragua. The U.S. should be proud of Argentina for having done this – rather than assuming that "violent repression" was the hallmark of this government. Yet i[t] is this symbolism, Pastor went on, that has been taken so seriously by human rights groups in the United States — rather as though "atomic bomb dropper" should characterize the United States before Argentines, when the U.S. had found it necessary to use that instrument only in one brief set of circumstances. [...] you must not categorize us as just another anti-democratic military government. This government is working hard to arrive at real democracy – and not of the laughing stock kind of the last Peronist period, even though that "democracy" boasted a congress and other trappings.¹¹⁸

Goodpaster, gaf namens het Amerikaanse kamp, toe dat de VS wat fouten hadden gemaakt in het benaderen van de situatie in Argentinië.¹¹⁹ Met veel woorden gaf hij aan dat de VS constructief wilden zijn om de relatie met Argentinië te verbeteren.

De junta voelde zich in 1980 niet meer 'under global siege as a human rights pariah'.¹²⁰ Hierdoor had het nieuwe hoop en meer zelfvertrouwen gekregen om een betere relatie met de VS te bewerkstelligen.¹²¹ Tijdens een bijeenkomst van het PRC (Policy Review Committee) in de *Situation Room* in het Witte Huis op 14 mei 1980 werd er ook expliciet binnen de Amerikaanse regering consensus bereikt om de relatie met Argentinië te verbeteren. 'Looking to the longer-term, and assuming continuing improvement in human rights matters, we would propose a systematic effort to strengthen our ties with Argentina. This could ultimately lead to full normalization and

¹¹⁷ Amerikaanse ambassade Buenos Aires: Memorandum voor The Secretary of State, 'Ambassador discusses human rights with general Viola' (juni 1979), in: ODNI/ADP *Part 1*, 205-207, aldaar 206.

¹¹⁸ Amerikaanse ambassade Buenos Aires: Memorandum van conversatie, 'General Goodpaster's visit to Argentina: general political topics' (23 januari 1980), in: ODNI/ADP *Part 1*, 101-106, aldaar 102-104.

¹¹⁹ Ibidem, 105.

¹²⁰ The White House: Memorandum van Zbigniew Brzezinski voor The President, 'Daily report' (21 maart 1980), in: ODNI/ADP *Part 2*, 148-155, aldaar 152.

¹²¹ Ibidem.

perhaps repeal of legislative restrictions on military supply.¹²² Nu de Argentijnse mensenrechtensituatie significant in de lift zat, ontstond er ruimte om het beleid aan te passen waardoor het ook meer in dienst stond van andere Amerikaanse belangen.

Het einde van de ambtstermijn van Carter kwam echter in zicht. De aankomende wisseling van de wacht beïnvloedde, vanuit beide kampen, de bilaterale relatie tussen VS de Argentijnse junta.¹²³ De teneur was dat het geen zin meer had nieuwe initiatieven in te brengen. Zodoende lag de focus op het handhaven van de bereikte stabiliteit in de relatie. Toekomstperspectieven werden in de handen gelegd van de volgende regering van president Ronald Reagan. 'To the extent that we have cards to play, let's leave them for the next administration, who might get something in return for them. The Carter Administration certainly won't.'¹²⁴ De Reagan-regering zou de grip van de VS op de mensenrechtensituatie in Argentinië loslaten.

2.3 Conclusie

Hoe laveerde de Carter-regering in het vormgeven van haar buitenlandbeleid ten aanzien van Argentinië? De Carter-regering heeft zich gedurende de hele ambtstermijn beziggehouden met de mensenrechtensituatie in Argentinië. Vanuit de doelstelling om een buitenlandse politiek te voeren met een centrale rol voor mensenrechten, kwamen mensenrechten centraal te staan in de bilaterale relatie met de Argentijnse junta. Deze doelstelling was een gevolg van de ontwikkeling binnen de Amerikaanse samenleving, waarin het ideaal centraal stond om mensenrechtenschendingen wereldwijd uit te bannen. De VS probeerden invloed uit te oefenen op de Argentijnse junta om de mensenrechtensituatie te verbeteren. Dit werd gedaan door sancties in te stellen wat betreft economische steun op zowel bilateraal als multilateraal niveau en door militaire hulp op te schorten. Daarnaast werd er getracht de positie van de gematigden binnen de junta te versterken ten opzichte van de *hard-liners*, omdat de gematigden meer open stonden voor het bevorderen van de mensenrechtensituatie. Desondanks werkte de junta gebrekkig mee en werd de mensenrechtensituatie zo weinig mogelijk verbeterd. De relatie tussen de Carter-regering en de junta was, zoals Brzezinski in 1980 beschreef, 'a rocky road' geweest.¹²⁵

Waar de mensenrechtensituatie in Argentinië in een traag tempo verbeterde, verslechterde

¹²² National Security Council: Bijeenkomst Policy Review Committee, 'Summary of conclusions – PRC meeting on Argentina' (14 mei 1980), in: ODNI/ADP *Part 1*, 320-321, aldaar 321.

¹²³ Department of State: Memorandum van Warren Christopher voor The President, (15 juni 1977), in: ODNI/ADP *Part 1*, 253-254, aldaar 253.

¹²⁴ National Security Council: Memorandum van Thomas Thornton voor Zbigniew Brzezinski, 'M-B-B lunch - Argentina and Chile' (18 november 1980), in: ODNI/ADP *Part 2*, 206-208, aldaar 206.

¹²⁵ The White House: Memorandum van Zbigniew Brzezinski voor The President, 'Daily report' (21 maart 1980), in: ODNI/ADP *Part 2*, 148-155, aldaar 152.

deze niet. Het is aannemelijk dat het Amerikaanse mensenrechtenbeleid hier een aandeel in had. Door het trage tempo van de vooruitgang leek het mensenrechtenbeleid van de VS lange tijd ineffectief, maar er kan worden gesteld dat het beleid van de VS zo effectief mogelijk was door ervoor te zorgen dat er een constante druk op de junta lag om de mensenrechtensituatie te verbeteren. De facto was de mensenrechtensituatie namelijk een Argentijnse kwestie, die van binnenuit moest worden verbeterd. De VS konden dus enkel trachten om de junta hiertoe aan te zetten. Dit lukte, maar in de vorm van een proces vol horten en stoten. De Carter-regering laveerde binnen het mensenrechtenbeleid tussen een de inname van een harde en zachte opstelling. Binnen de harde opstelling werd er gekozen voor bestraffende maatregelen bij het uitblijven van verbetering van de mensenrechtensituatie ('the stick'). Binnen de zachte opstelling werd er gekozen om vooruitgang van de mensenrechtensituatie te belonen ('the carrot'). Als we de grote lijn van het mensenrechtenbeleid bekijken, evolueerde het beleid binnen Carters ambtstermijn van een harde opstelling naar een zachte opstelling. De dynamiek van deze evolutie bepaalde de invloed van het mensenrechtenbeleid van de Carter-regering.

De evolutie naar een zachtere opstelling kwam voort uit het idee dat dit effectiever was voor de bevordering van de mensenrechtensituatie, maar had ook te doen met de toenemende kritiek op het mensenrechtenbeleid in de Amerikaanse politiek. Deze kritiek kwam voort uit de gewaarwording dat het mensenrechtenbeleid voortdurend conflicteerde met andere Amerikaanse economische en geopolitieke belangen. Vanuit een zachtere opstelling knelde het mensenrechtenbeleid andere belangen minder af en zorgde zodoende voor meer harmonie binnen zowel het Amerikaanse kamp als de bilaterale relatie met Argentinië. Bovendien kwam de vooruitgang van de mensenrechtensituatie in Argentinië in een stroomversnelling naarmate de harde opstelling binnen het mensenrechtenbeleid werd losgelaten. De interventie van Pastor en Brzezinski in het voorjaar van 1979 om de zachtere opstelling nog even de kans te geven toen Vance en Christopher weer voor een harde opstelling wilden kiezen, was dus belangrijk.

Hoewel de mensenrechtensituatie in Argentinië tijdens de ambtstermijn van Carter significant verbeterde, is dit geen 'eind goed al goed' verhaal. Toen de Carter-regering plaats moest maken voor de Reagan-regering, was het proces van vooruitgang in de Argentijnse mensenrechtensituatie namelijk nog in volle gang. Het ergste was echter achter de rug en in dit hoofdstuk is duidelijk geworden dat de Carter-regering daaraan zijn steentje heeft bijgedragen. In 1980 verkondigde Carter, na verloren te hebben van Reagan, voor de Algemene Vergadering van de OAS wat hij had geleerd over mensenrechten:

The cause of human rights will be all the stronger if it remains at the service of humanity, rather than

at the service of ideological or partisan ends, and if it condemns both terrorism and repression. In the phrase 'human rights, the 'rights' are important; but the 'human' is very important.¹²⁶

¹²⁶ Stuckey, *Jimmy Carter, Human Rights, and the National Agenda*, 68.

Analyse en conclusie

Welke rol speelden mensenrechten in het Amerikaanse beleid van de Carter-regering (20 januari 1977 – 20 januari 1981) met betrekking tot de Dirty War in Argentinië?

In de jaren '70 van de vorige eeuw kwam de mensenrechtencultuur op. Dit was een cultureel construct dat voortkwam uit de behoefte naar nieuw idealisme. Dat idealisme had de strekking om de schending van mensenrechten wereldwijd uit te bannen. Door ngo's werden mensenrechtenschendingen van over de hele wereld bekend gemaakt bij een groot publiek, waardoor er een tegenbeweging kon worden gelanceerd. Jimmy Carter werd in 1977 de Amerikaanse president, met een belofte om mensenrechten als speerpunt van de Amerikaanse buitenlandse politiek te maken. Op deze manier kreeg de Amerikaanse buitenlandse politiek weer het morele kompas, dat in de voorgaande jaren door Henry Kissinger was uitgebannen. Onder Kissinger waren de VS betrokken geraakt bij geheime duistere zaken, zoals Operatie Condor. Zodoende betekende het aantreden van Carter ook een totale omslag in het Amerikaanse buitenlandbeleid: mensenrechten werden een leidende factor.

In Argentinië had, een jaar voor Carters verkiezingsoverwinning, in 1976 een junta de macht gegrepen en het Nationaal Reorganisatieproces verkondigd. Er werden vanuit de junta op grote schaal mensenrechten geschonden. Hierdoor werd vanaf de start van Carters ambtstermijn de relatie tussen de VS en Argentinië getekend door onenigheid vanuit mensenrechtenoverwegingen. De Amerikaanse regering zette de junta onder druk om de Argentijnse mensenrechtensituatie te verbeteren terwijl de junta zich stug bleef verzetten. Binnen de junta zwaaiden op cultureel vlak radicale katholieke nationalistische scepter. Zij hadden een conservatieve religieuze overtuiging met een diepe ideologische grondslag, waarin een eigen moraal centraal stond. Het is vanuit dit eigen moraal te verklaren waarom de morele kracht van mensenrechten in eerste instantie zo weinig uitwerking had op de daden van de junta.

De Carter-regering lanceerde een mensenrechtenbeleid dat het doel had om de mensenrechtenschendingen van de junta te stoppen. De inrichting van dit mensenrechtenbeleid evolueerde gedurende de ambtsperiode van Carter. Aangezien de implementatie van mensenrechten een nieuw fenomeen was, had de toepassing hiervan in de praktijk een experimentele teneur. Zodoende was de koers van het mensenrechtenbeleid onder constante evaluatie wat betreft de effectiviteit. Daarnaast werd na verloop van tijd duidelijk dat het mensenrechtenbeleid structureel conflicteerde met andere Amerikaanse economische en geopolitieke belangen. De grote lijn van de koers van het mensenrechtenbeleid laat zien dat het beleid al fluctuerend evolueerde van een harde (bestraffende) positionering wat betreft de vereiste vooruitgang van mensenrechten, naar een zachte

(belonende) positionering. De positionering was afhankelijk van wat het meest effectief werd geacht. Na de harde positionering, waarin het mensenrechtenbeleid overige belangen van zowel de VS als Argentinië beknelde, was het voor beide partijen een bevrijding toen de VS overgingen en vast bleven houden aan een zachte positionering. Te meer omdat de mensenrechtensituatie in Argentinië daadwerkelijk verbeterde en gestaag gezonder werd.

Mensenrechten speelden een dominante rol in het Amerikaanse mensenrechtenbeleid ten aanzien van de Argentijnse Dirty War. Er is namelijk niet bewust gehandeld tegen het belang van mensenrechten in, ondanks toenemende druk vanwege conflicterende andere belangen. Wel werd er een middenweg gevonden die zowel het belang van mensenrechten als andere belangen beter leek te dienen. Daarbij moet worden genoemd dat juist de dynamiek van de overgang van een harde positionering naar een zachtere positionering bijdroeg aan het succes. Aan de hand van dit onderzoek lijkt de rol van mensenrechten vanuit de Carter-regering oprecht te zijn geweest. Daaruit kan worden geconcludeerd dat de omvorming van mensenrechten naar een politiek middel in een later stadium heeft plaatsgevonden. Carter in een interview met het NRC in 1997: 'De vier jaren dat ik in functie was, krijgen meer waardering. Het oordeel van de geschiedenis wordt steeds beter.'¹²⁷ Het mensenrechtenbeleid van de Carter-regering ten aanzien van de Argentijnse Dirty War, zoals uiteengezet in deze bachelorscriptie, vormt hiervan een bevestiging.

¹²⁷ Robert van de Roer, 'Oud-president en vredesbemiddelaar Jimmy Carter: 'Het oordeel van de geschiedenis over mij wordt steeds beter' (versie 21 juni 1997), <https://www.nrc.nl/nieuws/1997/06/21/oud-president-en-vredesbemiddelaar-jimmy-carter-het-7357798-a30227> (10 januari 2017).

Literatuurlijst

Literatuur

Andrianopoulos, Gerry Argyris, *Kissinger and Brzezinski: the NSC and the struggle for control of US national security policy* (New York 1991).

Bell, David A., 'Un Dret Egal', *London Review of Books* 29 (2007) 22, 14-15.

Del Carril, Santiago, "You have to comb through the documents to find the gold nuggets" (versie 10 augustus 2016), <http://buenosairesherald.com/article/219643/%E2%80%98you-have-to-comb-through-the-documents-to-find-the-gold-nuggets%E2%80%99> (12 januari 2017).

DeYoung, Karen, 'Newly declassified papers reveal U.S. tensions regarding Argentina's 'dirty war'' (versie 8 augustus 2016), https://www.washingtonpost.com/world/national-security/newly-declassified-papers-reveal-us-tensions-regarding-argentinias-dirty-war/2016/08/08/4227fbee-5db1-11e6-af8e-54aa2e849447_story.html?utm_term=.d1859c287016 (12 januari 2017).

Dinges, John, *The condor years: how Pinochet and his allies brought terrorism to three continents* (New York 2004).

Freeman, Michael, *Human rights: an interdisciplinary approach* (Cambridge 2011).

Guest, Iain, *Behind the disappearances: Argentina's Dirty War against human rights and the United Nations* (Philadelphia 1990).

Habermas, Jürgen, 'The concept of human dignity and the realistic utopia of human rights', *Metaphilosophy* 41 (2010) 4, 464-480.

Hedges, Jill, *Argentina: a modern history* (Londen 2011).

Hodges, Donald C., *Argentina's "Dirty War": an intellectual biography* (Austin 1991).

Hunt, Lynn, *Inventing human rights: a history* (New York 2007).

Isaacson, Walter, *Kissinger: a biography* (Londen 1992).

Jackson, Robert J., *Global politics in the 21st century* (New York 2013).

Kievid, Jan de, "'Je hebt toch wel eerst gedoucht als je van die militairen komt?" Eva van Roekel onderzocht verwerking misdaden dictatuur in Argentinië' (versie 19 december 2016), <http://www.lachispa.eu/artikelen/je-hebt-toch-wel-eerst-gedoucht-als-je-van-die-militairen-komt/> (10 januari 2017).

Kirkpatrick, Jeane J., 'Establishing a viable human rights policy', *World Affairs* 170 (2007) 2, 75-80.

Knudson, Jerry W., 'Veil of silence: the Argentine press and the Dirty War, 1976-1983', *Latin American Perspectives* 24 (1997) 6, 93-112.

Loescher, G. D., 'Carter's human right policy and the 95th Congress', *The World Today* 35 (1979) 4,

149-159.

Magalhães, Fidelis, 'Bureaucratic Authoritarianism in Latin America: re-assessing military's salvation narrative' (versie 2 april 2014), <https://aitaraklaranlive.wordpress.com/2014/04/02/bureaucratic-authoritarianism-in-latin-america-re-assessing-militarys-salvation-narrative/> (12 december 2016).

Malcontent, Peter, 'Nederland en de mensenrechten', in: Jacco Pekelder, Remco Raben en Mathieu Segers (red.), *De wereld volgens Nederland. Nederlandse buitenlandse politiek in historisch perspectief* (Amsterdam 2015) 128-151.

McSherry, J. Patrice, *Predatory states: operation condor and covert war in Latin America* (Lanham 2005).

Mouffe, Chantal, 'Which world order: cosmopolitan or multipolar?', *Ethical Perspectives* 15 (2008) 4, 453-467.

Moyn, Samuel, *Human rights and the uses of history* (New York 2014).

Moyn, Samuel, *The last utopia: human rights in history* (Cambridge 2010).

O'Donnel, Guillermo, *Bureaucratic authoritarianism: Argentina, 1966-1973, in comparative perspective* (Berkeley 1988).

Osiel, Mark J., 'Constructing subversion in Argentina's Dirty War', *Representations* 75 (2001) 1, 119-158.

Roer, Robert van de, 'Oud-president en vredesbemiddelaar Jimmy Carter: 'Het oordeel van de geschiedenis over mij wordt steeds beter'' (versie 21 juni 1997), <https://www.nrc.nl/nieuws/1997/06/21/oud-president-en-vredesbemiddelaar-jimmy-carter-het-7357798-a30227> (10 januari 2017).

Rorty, Richard, 'Human rights, rationality and sentimentality', in Stephen Shute en Susan Hurley (red.), *On human rights: the Oxford Amnesty Lectures 1993* (New York 1994) 111-134.

Rosen, James, 'Newly public U.S. documents detail struggle over Argentina's 'dirty war'' (versie 8 augustus 2016), <http://www.mcclatchydc.com/news/politics-government/white-house/article94484892.html> (12 januari 2017).

Schmidli, William Michael, 'Human rights and the Cold War: the campaign to halt the Argentine 'dirty war'', *Cold War History* 12 (2012) 2, 345-365.

Schoultz, Lars, *Beneath the United States: a history of U.S. Policy toward Latin America* (Cambridge 1998).

Schoultz, Lars, *Human rights and United States policy toward Latin America* (Princeton 1981).

Shestack, Jerome J., 'Human rights, the national interest, and U.S. foreign policy', *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 506 (1989), 17-29.

Stuckey, Mary E., *Jimmy Carter, human rights, and the national agenda* (College Station 2008).

Weiner, Tim, *Legacy of ashes: the history of the CIA* (New York 2007).

Zaremby, Justin, 'On the uses and disadvantages of history for human rights law: reading Samuel Moyn's *The last utopia: human rights in history*', *Yale Human Rights and Development Journal* 15 (2014) 1, 155-175.

Bronnen

The American Presidency Project, 'Jimmy Carter: Inaugural Address (versie 20 januari 1977), <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=6575> (10 januari 2017).

Freek de Jonge, 'Het is weer tijd om te bepalen waar het allemaal op staat' (versie 4 maart 2015), <http://www.freekdejonge.nl/blog/2015/03/04/het-is-weer-tijd-om-te-bepalen-waar-het-allemaal-op-staat/> (18 januari 2017).

The National Security Archive, 'Kissinger to Argentines on Dirty War: "the quicker you succeed the better"' (versie 5 december 2003), <http://nsarchive.gwu.edu/nsaebb/nsaebb104/index.htm> (14 januari 2017).

Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, 'Opening WK Voetbal 1978: protest Neerlands Hoop (1978)' (3 juni 2010), <https://www.youtube.com/watch?v=BCRFV4pz04> (0'52" – 1'20") (18 januari 2017).

School of International Service, 'Honoring Bob Pastor: A Conversation on Latin America, Democracy and Human Rights and North America' (5 maart 2013), <https://robertapastor.wordpress.com/press/honoring-bob-pastor-event-2013/> (10 januari 2017). Spreker: Zbigniew Brzezinski, <https://vimeo.com/62039449> ((29'00" – 30'00").

Argentina Declassification Project

link: <https://icontherecord.tumblr.com/post/148650765298/argentina-declassification-project>

Amerikaanse ambassade in Buenos Aires

Amerikaanse ambassade Buenos Aires: Memorandum voor The Secretary of State, 'Henry Kissinger visit to Argentina' (juni 1978), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 2*, 97-98.

Amerikaanse ambassade Buenos Aires: Memorandum voor The Secretary of State, 'Ambassador discusses human rights with general Viola' (juni 1979), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 1*, 205-207.

Amerikaanse ambassade Buenos Aires: Memorandum van conversatie, 'General Goodpaser's visit to Argentina: general political topics' (23 januari 1980), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 1*, 101-106.

Department of State:

Department of State, Bureau of Human Rights and Humanitarian Affairs: Memorandum van Patricia Derian voor Dr. Lincoln Bloomfield, 'Human rights country report' (30 januari 1980), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 1*, 34-42.

Department of State: Memorandum van Warren Christopher voor The President, (15 juni 1977), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 1*, 253-254.

Department of State: Memorandum van Warren Christopher voor The President, (18 april 1979), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 2*, 90-92.

Department of State: Memorandum van Edmund Muskie voor The President, 'U.S. policy toward Argentina' (18 oktober 1980), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 1*, 153-156.

Department of State: Memorandum van Peter Tarnoff voor Dr. Zbigniew Brzezinski, 'Status report on progress in human rights in Latin America' (7 april 1979), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 1*, 153-156.

Department of State: Briefing memorandum van Terence A. Todman voor The Secretary, 'Your visit to Argentina november 20-22, 1977' (november 1977), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 2*, 63-77.

Department of State: Briefing memorandum van Viron P. Vaky en Patricia M. Derian voor The Secretary en The Deputy Secretary, 'Current human rights situation in Argentina' (3 augustus 1979), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 1*, 55-68.

Department of State: Memorandum van Cyrus Vance voor The President, (27 maart 1979), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 3*, 264-267.

National Security Council

National Security Council: Memorandum van conversatie, (7 maart 1977), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 1*, 280-283.

National Security Council: Policy Review Committee meeting, 'Summary of conclusions' (14 mei 1980), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 1*, 320-321.

National Security Council: Robert Pastor, 'Weekly report' (17 maart 1977), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 1*, 276-279.

National Security Council: Memorandum van Robert Pastor voor Zbigniew Brzezinski, 'Kissinger on human rights in Argentina and Latin America' (11 juli 1978), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 1*, 182.

National Security Council: Memorandum van Robert Pastor voor Zbigniew Brzezinski en David Aaron, 'Argentina: your questions' (9 augustus 1978), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 1*, 113-138.

National Security Council: Memorandum van Robert Pastor voor Zbigniew Brzezinski, 'U.S. policy to Argentina' (5 maart 1979), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 1*, 261-264.

National Security Council: Memorandum van Robert Pastor voor David Aaron, 'Evening report' (18 april 1979), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 2*, 261.

National Security Council: Memorandum van Thomas Thornton voor Zbigniew Brzezinski, 'M-B-B lunch - Argentina and Chile' (18 november 1980), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 2*, 206-208.

National Security Council: Bijeenkomst Policy Review Committee, 'Summary of conclusions – PRC meeting on Argentina' (14 mei 1980), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 1*, 320-321.

The White House

The White House: Memorandum van Zbigniew Brzezinski voor The President, 'The last five bilaterals: Argentina, Uruguay, Grenada, Bahamas and Costa Rica' (8 september 1977), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 2*, 296 – 299.

The White House: Memorandum van Zbigniew Brzezinski voor The President, 'Information items' (24 juni 1978), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 2*, 185-187.

The White House: Memorandum van Zbigniew Brzezinski voor The Vice President, 'Your meeting with Argentine president Videla' (1 september 1978), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 2*, 360-362.

The White House: Memorandum van Zbigniew Brzezinski voor The Secretary of State, 'U.S. policy to Argentina' (20 maart 1979), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 1*, 269-270.

The White House: Memorandum van Zbigniew Brzezinski voor The President, 'Daily report' (21

maart 1980), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 2*, 148-155.

Office of the Vice President: Memorandum van conversatie, (5 september 1978), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 2*, 180-182.

Overig:

Brief van Alexander Perry namens The American Chamber of Commerce in Argentina aan Robert Pastor, (20 juli 1978), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 1*, 148.

Area Redevelopment Administration, 'Issues and options paper: urgent Latin American issues' (15 januari 1977), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 3*, 190-209.

Area Redevelopment Administration: W. Smith, 'Videla's style' (1 september 1978), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 2*, 273-274.

The Secretary of Commerce: Memorandum van Philip M. Klutznick voor The Vice President, The Secretary of State e.a., 'PRC meeting on Argentina: bilateral trade factors that merit consideration' (13 mei 1980), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 1*, 157-160.

Onbekend, 'Argentina' (1978), in: Office of the Director of National Intelligence: IC on the Record, *Argentina Declassification Project: Argentina - Carter, Reagan, and Bush VP Part 1*, 240-245.